

Luceafărul

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **41** (764)

Miercuri, 15 noiembrie, 2006

Uite ce, băiete, dacă-ți închipui, cumva, c-o să-ți faci de cap aici din prima zi, și-o să te joci cu noi făcând pe împăratul, atunci află că în ogeagul ăsta nu faci purici. Așa că... gândește-te bine... Pe ăștia de teapa ta îi avem în buzunar și mai cunoaștem și alte metode ca să le venim de hac - asta ar trebui să-ți fie clar!

vaclav havel

grete tartler

creatorul în oglindă

Singurătatea poetului

anghel gădea

pag. 22

thalia

Radiografia
unei societăți bolnave

alina boboc

pag. 20

Multitudinea limbilor cunoscute îmbogățește, stimulează creativitatea și fantezia. Cei care doresc și în mileniul următor o Europă cu identitate bine definită nu vor putea să ignore multilingvismul și minoritățile. Buna gestionare a acestei probleme, încredințată României, e chiar esența europeanității - și vine ca urmare a faptului laudabil că România și-a dovedit capacitatea de a rezolva în plan intern această problemă.

Ecranul vopsit al conștiinței: Mona „Minciună” Muscă

bogdan ghiu

Avântul delirant și anihilant, negativ stimulant al televiziunii și al hipertehnologiilor „comunicării” (în curs accelerat de „biologizare”, de „somatizare”) n-ar fi fost posibil și n-ar fi devenit epatant fără minciuna interioară, de sine, a individului. Nu între, ci în și intra, infra funcționează, normal, natural, minciuna. Cercetările neurobiologice „de pointe” nu încetează să demonstreze, de câteva decenii încoace, că în om, fiziologic, celular, molecular (chimic, electric etc.) se duce o luptă comunicațională teribilă pentru adevăr și, mai ales - enormă descoperire -, că există activitate spontană și redundanță a viului, care emite singur, primul. „În întâmpinarea” mediului, și că de cele mai multe ori această emisie spontană „tatonantă”, „exploratorie” trebuie „domoilită”, înfrânată, inhibată pentru „stabilirea adevărului”.

Simțurile, apoi, produc în permanență, ca *primum movens*, iluzii, erori și chiar halucinații, percepțiile propriu-zise (cu alte cuvinte, cunoașterea) fiind rare și anevoios de obținut. Peștera platonicească este ochiul însuși, simțul gnoseologic, nu-i așa, cel mai sigur, cel mai acreditat.

În aceste condiții, ceea ce numim media nu face decât să instrumentalizeze artificial-tehologic - obiectivând și obiectualizând exoneratoriu, covârșindu-ne, inclinând decisiv balanța în favoarea erorii - niște efecte naturale, repro-

ducându-le și amplificându-le fatal. Univers al iluziei și al spectacolului (recitiți-l aici, până la Debord, pe Rousseau), al incitării la senzații, dar și al privării concomitente, prin blocaj de proces, de percepții, lumea contemporană funcționează nestânjenit, mașinal, automat, simulat-spontan ca un câmp al erorii „ranforsate”, în care, asediați cum suntem și „dinăuntru”, și „dinafară”, de incitarea la eroare, simplă membrană vibratorie asigurând toate „metabolismele” sociale - de fapt, cel mai adesea, simplu praf de pe toba care ne dictează ritmurile de evoluție, de „mars” -, șansele de adevăr au fost drastic reduse, tinzând spre zero.

În săptămânile din urmă, cel mai des cuvânt rostit în mica, înghesuită, înfiabântată lume românească a fost minciună: cineva minte, toți mint, minciună contra minciună, pod de minciuni, comunicare prin minciună peste prăpastia lăsată deuciderea „performativă” a adevărului. Ai putea crede că, în sfârșit, momentul adevărului a venit, că minciuna iese, măcar ca simplă vorbă, la iveală, la suprafața conștiințelor. Nici pomeneală însă: minciună despre minciună, întotdeauna tu minți, el, ei, ele mint, eu niciodată. O carte precum *Despre minciună*, a lui Gabriel Liiceanu, cu toate hibecele, incompletitudinea și „uitările” ei (măcar două, fundamentale: *De Mendacio*, a Sfântului Augustin, și mult mai riguroasa, mai filosofica *Réflexions sur le mensonge*, de Alexandre Koyré, din care „împrumuturile” sunt mai mult decât implicite; cartea autorului român este mult prea afectat „narativă”: am

spus-o și o repet, cu vocea lui profundă. Gabriel Liiceanu ar face o extraordinară carieră „Noapte bună, copii!”, demn urmaș al regretatului Octavian Cotescu), ar trebui să fie un bestseller absolut.

Lăsându-l deoparte pe penibilul, plictisitorul, neinteresantul, fals academicul domn „Liviu Turcu” (simplu nume de cod: „morț”), ca el nu au nume, și-au cedat de mult identitatea), momentul de vârf al incredibilului spectacol național (senzație fără percepție!) al minciunii interioare, „naturale”, de sine („tehnică” lăuntrice de evitare a adevărului și a comuni-

cării, a transparenței la sine, opoziție înversată la mesajul natural al conștiinței, față de „glasul naturii”, cum îi spunea mai-sus-aminatul Rousseau, gânditorul - și chiar ideologul - spontaneității „mediatizării” interne) este cel oferit, cu brio, dovadă a vocației și a talentului împlinit, marea doamnă a micului ecran Mona „Minciună” Muscă.

Această doamnă a pătruns, trebuie să recunoaștem, ca nimeni altcineva esența politicii și, în plus, pe aceea a traiului intim și public românesc, a conviețuirii cu ceilalți și cu noi înșine, a capacității de „anduranță” la disoluția morală transformată în capacitate producătoare de istorie: minciuna, iluzia, falsul agresiv, „afirmativ”.

Ea vrea să câștige cu legea în mână în fața

(continuare în pagina 22)

**BANCA
COMERCIALĂ
ROMÂNĂ**

Sponsorizare de la
*Banca Comercială
Română*

Peisaj autumnal ancestral

stelian tăbăraș

Stoluri imense de grauri, răsucindu-se în forme neînțelese, hașurează spațiul ferestrelor ateniene, ca și pe acela dintre templele mai vechi, clădirile mai noi. Vin dinspre „câmpiile mănoase ale Beoției” ca să confirme spusesele lui Hesiod (al doilea mare poet după Homer). Par un citat din

aproape. Merită prețul unor grauri umpluți cu ciuperci - cum citim prin cărțile de bucate - sau cel al graurilor la ceaun, cum se obișnuiește prin Bărăgan, asemenea jertfă?

În românește, „graur” se spune că ar descinde din „grâu”. Așa o fi, de vreme ce încă mai întâlnim regional forma „grăure”. Însă, în bazorelieful de pe ușile de biserică veche ori athonită - cioplit în păr african, tisă ori palisandru -, i-am văzut în „pomul vieții” cu ciocul înfipt în boabe de strugure ori în alte fructe exotice, cu ochii închiși de beția nectarului ori de adormire. I-am întâlnit în folclor cu valoare de... calendar al omului trecător, ei consemnând (consumând?) anii, lunile, zilele... „Și-mi vin păsărele/ de-mi iau bobicele/ rău pare-mi de ele/ și-mi vin grăurei/ de-mi iau strugurei/ rău pare-mi de ei! / Și-o pasăre neagră/ se-așază pe-o coardă/ rupe viantreagă... / Și la anul, cine știe/ cine-o mai culege vie?”

Simbolul graurelui nu este individul sacru cuplul. Nu! Aici contează stolul. Am văzut cum acel stol împușcat din Bărăgan se reface rapid în forma lui precedentă; după care legi ale zborului, de vreme ce niciunul dintre „exemplarele” lui nu vede întregul?

Deocamdată însă, stolul nostru este bogat (în... numerar), „bobicelele” ne sunt încă „nenumerate” (nu le-a numărat nimeni!). „strugureii” ne par încă suficienți, iar pe „coarda” vieții-de-vie nu se vedește a se așeza „o pasăre neagră”. Tot noi, și la anul, vom culege vie”. Și... la urma urmei, contează stolul.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoreactor)
Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul” este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România NU și de la Ministerul Culturii și Cultelor

Redacția și administrația:
Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93
e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: RO17RNCB0072049692900001
Cont în valută: RO87RNCB0072049692900001
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '92
Abonamentele se pot face la toa e cursurile RODIPET și la oficiile poștale din țară. Revista noastră este inserată în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.
Citorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box 33-57, la fax 0040-3187002, sau e-mail: abonamente@rodipet.ro, subscriptions@rodipet.ro sau on line la adresa www.rodipet.ro

la limită

Vorbim adesea despre o societate omenească - nu în sensul de a fi umană, ci inumană - o societate în care trăim, fie ca oameni ai unei anumite civilizații, fie ca persoane viețuind, populând o anumită epocă a istoriei, fie atât într-un mod, cât și în celălalt, o lume a cărei natură este evident și iremediabil kafkiană; ne raportăm la absurdul existenței prin intermediul revelațiilor operelor beckettiene sau prin voletul dramaturgiei lui Eugen Ionescu. Mai mult, începem să și uităm a spune, a constata, iar și iar, că astfel este vremea formulei degradate a vieților noastre, cadrul acestora, tipul de experiență la care ne supune desinul. Precum acei pacienți atinși de o boală mintală degenerativă, de un sindrom Alzheimer, simt întâi doar ei deficiența psihică care îi invadează și invalidează; ulterior, aceasta se face recunoscută atât lor, cât și celorlalți, ambianței lor, iar în final numai celorlalți, tot astfel conștiința lumii, după ce a simțit un timp prin ansamblul intelectualității moderne primejdia evoluției invazive a mediilor, dezastrele hiperautomatizării, problemele amenințătoare create de transferul către ordinari al celor mai multe dintre activitățile omenești, pare acum anesteziată ori atinsă de pasivitatea unei avansate

Caius Traian Dragomir

senilizării, tăcând penibil, tot mai prostită pe măsură ce deriva spiritului se agravează, iar perturbările acesteia nu se atenuează, ci se amplifică. Lucru încă mai grav, umanitatea contactelor și comunicării personalităților, persoane, or, indivizilor, devin tot mai precare, schizoidia unei civilizații, atent analizată de un Fromm, un Marcuse, un Foucault, tinde să ia forma unei patente schizofrenii sociale, democrația își devalorizează semnificațiile și forța funcțională, valorile comunităților se relativizează, iar puterea constructivă este spulberată în fața principiului deconstrucției, totul într-o atmosferă zgometos euforică, precum într-un vertij al drogului sau al contaminării isterice, în absența unor adevărate reacții critice sau, mai ales, compensatoare.

Lumea este kafkiană - lumea ca mediu al existenței intelectuale? Nu cumva mai curând, intelectul devine un spațiu al trăirii or kafkiene?

Conștiința românească, după schimbarea de regim - ca și în timpul schimbării, al tranziției -, a dat câteva exemple clare, indubitabile, ale rezistenței în fața degradării spiritului. Libertatea de expresie - implicit libertatea de creație - a generat o amplă schimbare cantitativă a informării și a accesului la cultura modernă, la ansamblul patrimoniului în expansiune care poartă denumirea de cultură. Calitativ, schimbarea este stilistică, dar ea nu aduce un spor de consistență, valoare și, cu atât mai puțin, demnitate. Deficiențe și antivaloriile de un anumit gen s-au transformat în elemente ale unei alte forme a decăderii. Lucrul nici măcar nu constituie un aspect al gustului compromis, ci un fel de mobilitate a invalidității creative de la o structură la alta a corpului intelectual. Există în literatura română, precum în toate domeniile de exprimare a intelectului din cultura noastră, câteva personalități ale căror merite nu trebuie să se vadă uitate sau neglijate, neremarcate suficient de profund, nerelevante în toată subtilitatea pe care au îmbrăcat-o sau cu care încă se îmbracă ele.

Ceea ce face forța unei personalități creatoare este sinteza elevată și vastă a capacității productive proprii și a puterii de a crea un mediu în care adevărata creație, creația pur și simplu, își află existența și posibilitatea să iradieze în cultura și civilizația unei limbi și, eventual, dincolo de aceasta. Azi, doar prin a face și a organiza o lume în care se face astfel se manifestă individualitățile care mențin mentalitatea unei culturi.

Laurențiu Ulici a fost și rămâne o astfel de personalitate, datorită căreia o cultură devine o forță ce rejectează degradarea, o lumină sub incidența căreia civilizația își află sursele în cultură - a scris, a făcut astfel încât scrisul să își afle semnificațiile și sensurile pierdute, a participat intens la crearea mediului propriu propagării literaturii. Nu am cum să nu remarc faptul că lipsa lui, golul lăsat de dispariția sa nu a tins, în timp, să diminueze, ci s-a mărit enorm, făcând așa încât o lume jalnică să devină și mai jalnică, dar, neîndoielnic, atât contribuțiile sale, cât și modelul său, reprezintă încă mai mult decât ceea ce ne lipsește prin absența lui și ele își vor dobândi cândva deplina forță formatoare. Scriu aceste rânduri pentru revista refondată de el și apare de la sine observația că ea constituie, în continuare, ceea ce a vrut să o facă să fie acel scriitor prin care scrisul românesc al ultimului deceniu și jumătate, cât și comunitatea scriitorilor din

Kafka, Beckett sau Ionescu

România, a reușit să se salveze de la o mult mai amară și mai extinsă, poate irecuperabilă, degradare. Marius Tupan este un alt om al nerenunțării, al non-abandonului creației în fața degradării paranoice a intelectului, a invadării acestuia de către vanitatea semidoctă cea mai penibilă și mai ponpos-penibil-fals-aurită. Autor al unor mari clicuri românești (acum, recent, **Batalioane invizibile**) și editor al publicației lui Ulici, prin efortul lui se stabilește, vrând-nevrând, nepretinzând, nepretențios, autentic și sigur, nivelul standard al unei literaturi și al reflecției, care încă își poate continua un traseu în istoria României. Sunt și alții egal de neînlocuiri - oameni ai grupului dintotdeauna și de azi de la „Steaua” sau cei ai „Convorbirilor literare” și încă, poate, unii, abia câțiva. În ce lume, însă, trăiesc ei, sub raport creator? Să fie oare, lumea lui Kafka sau a lui Beckett sau a lui Ionescu?

Pentru Kafka - atât de cunoscutul și de atent cercetatul Kafka -, lumea este împânzită de capcanele absurdului. Ele se ivesc din senin: transformarea în gândac, absorbția în universul stupid, procesual sau penitenciar, așteptarea la poarta castelului sunt situații, condiții, aproape obligatorii, eventual se dovedesc, asemenea morții, inevitabile și, totuși, de fiecare dată, pur accidentale. Trebuie să recunoaștem: prin supozitia normalității care precede intrarea în vertijul realului delirant, orizontul kafkian este departe de a fi tot atât de nefericit, dezolant, pe cât este realul-real. Condiția absurdă în lumea beckettiană ca fiind una permanentă - fiecare ființă umană este, pentru sine, alfa și omega; structura sa se prezintă *ab initio* drept una absurdă. Drama, în opera lui Beckett, nu este precedată de clipa evenimentului declanșator; suntem lipsiți de un paradis din care nu am fost alungați niciodată pentru că nu i-am aparținut nici măcar inițial, trecător. Ce facem în lumea lui Beckett? Suntem înconjurați de regi ionescieni - ei conduc. Ce anume conduc? Evident: nimic, nimicul. Dacă lumea la care suntem obligați este un vis, atunci ea se alcătuiește ca o sinteză a onirismului beckettian și ionescian. Nu suntem însă, totuși, obligați până la capăt la ea. Dovezile sunt nume care încă pot fi citate, câte vor fi fiind.

acolade

Arta ecologică

marius tupan

AEra în firea lucrurilor ca reacțiile la adepții unei literaturi pornografice (marele câștig postrevoluționar, după opinia lui Nicolae Manolescu), periferice, minore și gregare să vină chiar de la colegii de generație, care încearcă să ironizeze moda batistelor murdare și a dessous-urilor peștrițe (ca să fim doar eufemistici) și să țintească temele mari, vigoarea artistică și ritmurile perene. Programul literar (cărui nu i-am spus chiar un manifest) publicat de revista noastră în numărul trecut ne demonstrează că există printre tinerii noștri colegi spirite responsabile de menirea lor, capabile să îmbogățească tradiția, dar, mai ales, să dea scriiturii o altă anvergură și un nobil sens. E îmbucurător faptul că se exprimă tranșant, fără complexe, amuzându-se de complexe ale altora, incapabili să facă din actul creator o sărbătoare, când ambițiile lor sunt doar să șocheze, cu orice preț, să creeze mișcări fără relief și consistență. Noi ne-am exprimat în mai multe rânduri rezervele cu privire la astfel de însăilări și fragmentarisme, mai ales că experimentele lor aveau antecedente fără urmări majore în timp. Acum, prin textul celor patru, s-ar putea să marcăm un moment favorabil literar, demn de a fi luat în calcul. Pe unul dintre ei, Marius Marian Șolea, l-am publicat și premiat, i-am asistat manifestările publice. Aveam tot interesul să-l stimulez, fiindcă opiniile sale sunt de bun-simț. Revoltele interioare și în mediul în care lucrează ni-l recomandă ca pe un tânăr cu multiple disponibilități, asupra cărora sperăm să revenim și cu altă ocazie.

Așadar, boierismul. Nu știm dacă termenul ales e cel mai inspirat, doar poate căpăta și o conotație peiorativă, dar ideile care-l susțin sunt demne de luat în seamă. Chiar dintru început, semnatarul sunt tranșanți: „Ceea ce ne interesează este originalitatea, repudierea rețetei, torpilarea manierei”. Scurt și binevenit. Se cunosc multe situații în care arta coloniilor imită pe cea a metropolei. Reușește doar - sau, îndeosebi - să ajungă la surrogate, care nu încântă nici măcar pionerii: dimpotrivă, îi pregătește pentru amuzament. Altfel zis, nu e acceptată arta second-hand. Era nevoie de o demnitate națională, artistică, spre care tinde orice creator autentic. Totul e ca semnatarul să-și respecte și promisiunile. Ambițiile grupului (care, înțelegem, se va mări) sunt și acelea să elimine balastul din operă, artificialul, minorul, de vreme ce „construcția operii (n.n. trebuie) să fie tensionată prin dinamismul scriiturii”. Slavă Domnului, există și tineri care acced spre teme cu miză, centrale, eterne, abandonând mahalalele minorului. Într-o lume atât de dezmembrată și complicată și, paradoxal, atât de manipulată, e momentul să fie eliminate „bălăcărelile de ghetou, autenticitatea smiorcăielilor”. Poate nu în totalitate. Pigmentează și ele specificul național! Iar arta ecologică, la care aspiră semnatarul programului, nu se poate impune cu ușurință într-o epocă în care domină totuși vulgaritatea, divertismentul și umorul involuntar.

Noi, receptivi la astfel de razii (ca să preluăm termenul polițienesc), îi salutăm și le urmărim cu un real interes demersul, doar propunerile lor au darul să înobileze arta autentică, în calea căreia ies tot mai puțini oameni. Puțini, dar temeinici.

Despre interpretare

adrian g. romila

Știința interpretării e, mai întâi, o tehnică de abordare a mesajelor umane, în orice limbaj ar fi ele transmise, o tehnică derivată din retorica antică și din cea creștină. Apoi, e un domeniu distinct al filozofiei secolului XX, căreia nu i-a mai rămas decât reformularea marilor „spuse” anterioare, pentru că e imposibil să mai spui ceva nou, după atâtea veacuri de gândire. În primul caz, interpretarea extinde domeniul înțelegerii semnelor lingvistice la cel al tuturor semnelor posibile, inclusiv al celor estetice, în cadrul unor evenimente ca receptarea, lectura, explicarea, conjectura sau traducerea. În al doilea caz, interpretarea capătă un nume precis, *hermeneutică*, și conceptualizează riguros triplul act al înțelegerii-comprehensiunii-explicării și al raportării la o tradiție a acestora. Trebuie adăugat că interpretarea denumește atât procesul complex și gradat al abordării semnelor umane, cât și rezultatul acestuia, el însuși, interpretabil.

Dacă în privința traducerilor din domeniul interpretării stăm bine,

cronica literară

preocupările românești sunt destul de puține. Walter Biemel, Ilie Pârvu, Nicolae Râmbu sau Ioan Pânzaru au adus contribuții teoretice remarcabile, dar le lipsește dimensiunea sistematică. Tocmai în condițiile (traduceri și) răspândirii tot mai largi a gândirii unor M. Heidegger, H.-G. Gadamer, P. Ricoeur, U. Eco sau G. Vattimo ori, de partea cealaltă, a fascinantelor conjecturi ale unor G. Durand, M. Idel sau I.P. Culianu, se impunea și în spațiul autohton o abordare cuprinzătoare și riguroasă a fenomenului interpretării, cu toate implicațiile sale psihologice, estetice sau filozofice.

Lucrul se întâmplă abia acum, prin lucrarea lui Paul Cornea, *Interpretare și raționalitate*, (Polirom, 2006), un tom consistent și aproape exhaustiv, după care va fi foarte greu să mai spui ceva despre temă. Autorul a mai publicat în 1988 un studiu cu aceeași referință, *Introducere în teoria lecturii*, dar el părea destinat exclusiv filologilor și trata tema destul de sintetic. Preocuparea consecventă pentru problemă a avut, de data aceasta, ca rezultat o lucrare cu dimensiunile unui veritabil tratat de hermeneutică, cu secțiuni istorice, taxonomice și esșetice și cu o bibliografie impresionantă. În cele aproape 600 de pagini, Paul Cornea realizează atât o istorie a hermeneuticii, de la presocratici, Platon și Aristotel până la moderni ca Wittgenstein, Gadamer ori Starke, cât și un tablou edificator al întregii problematice pe care evenimentul interpretării îl incumbă, de la direcții psihanalitice și pragmatice până la cele antropologice și politice.

Teza cărții e aceea că interpretarea e un proces prin excelență rațional, un efort

diurn de a duce mai departe înțelegerea, de a o debloca și de a decela ceea ce e implicit într-un mesaj, ceea ce e doar presupus sau virtual (un psihanalist ar spune în- sau subconștient). „Interpretarea explicitează, dar și aprofundează sesizarea, prin reflexivitate și elan imaginativ, preluându-i, însă, motivațiile și scopul: ca și sesizarea (înțelegere de primul grad), se înscrie în contingentă, într-un *hic et nunc* (nontransferabili ca sens și funcție), este parțială (integrată în orizontul limitat, prin forța lucrurilor, al unui subiect) și condiționată, într-o măsură mai mică sau mai mare (de factori de influențare și presiune de natură biologică și socio-culturală)”. Întrebarea care se pune e dacă astăzi raționalitatea poate fi o instanță obiectivă care să corecteze subiectivismul înțelegerii și să acceadă la universalitate. De aceea, alături de discutarea fenomenelor înțelegerii și al explicării, alături de diferențierea graduală dintre componentele interpretării, comprehensiune (intuitivă, spontană, analogă jocului sau artei) și explicare (deductivă, calculată, analogă științelor exacte), autorul trece în revistă și principalele concepții despre rațiune ca facultate a intelectului. Concluzia e că datele istorice și filozofice ale modernității recente au zguduit profund ideea cunoașterii obiective a realității și posibilitatea introspecției lucide în toate etajele sufletului uman. Revirimentul psihanalizei, al imaginarului, al cunoașterii de tip simbolic a deturnat optimismul pe care Iluminismul cartezian l-a transmis secolelor următoare. La fel, dezastrele istorice au subliniat fragilitatea conștiinței, criza valorilor și permanentă angoasă existențială a omului. În plus, hermeneutica filozofică contemporană a demonstrat edificator că înțelegerea e condiționată întotdeauna de „prejudecăți” și de obiceiuri date de tradiții istorice, geografice și culturale. În acest context, întrebarea la care autorul vrea să dea, totuși, un răspuns pozitiv e justificată: „Chiar dacă gândirea nu e transcendentă, ci încarnată, chiar dacă depinde de corp și creier, chiar dacă semnificația se creează în conexiune cu nevoile și funcțiile corporalității, chiar dacă suntem modelați în mare măsură de cultura vremii și a societății în care trăim, este oare imposibil ca, printr-o introspecție vigilență și o autocritică severă, să ne extindem pretenția de validitate dincolo de local și tranzitoriu?”

În ciuda relativismului dominant în modernitate, așadar, în ciuda condiționărilor de tot felul și a diferențelor de percepție și intenționalitate ale semnelor umane, răspunsul lui Paul Cornea este pozitiv. Da, interpretarea e un act rațional, și asta nu fiindcă dă verdicte exacte și definitive (nici nu poate face așa ceva), nu pentru că urmează un proces perfect conștient (nici măcar nu-l urmează), ci pentru că tinde și trebuie să tindă spre raționalitate. Căci a fi rațional înseamnă a admite coabitarea *mythos*-ului cu *logos*-ul, a conferi științelor și opiniilor noastre despre lume și despre noi înșine

criterii de acceptabilitate (când normele de adevăr sunt imposibile de dat), a recunoaște că realitatea nu se poate niciodată descrie logic-rațional în mod satisfăcător, că aleatoriul, haosul, contradicția și ambiguitatea joacă un rol definitoriu în felul cum interpretăm lumea și obiectele ei. Trebuie să fim pragmatici, dar să fugim de rutină, spune autorul. Nu există certitudini, nu există reguli, cu alte cuvinte, dar ele trebuie căutate, în pofida aspectului mozaicat al facultăților umane și al imaginii lumii. „Dacă supralicităm rațiunea, riscăm s-o transformăm într-o închiziție; dacă, dimpotrivă, cedăm inițiativa impulsurilor necontrolate și plusăm pe jocul nestingherit al fantasmelor și afectelor, riscăm alunecarea în delir ori sacrilegiu. Trebuie să acționăm cu tact, cu discernământ, cu deschidere, cu nuanță etc., dar nimeni nu e în stare să ne explice ce înseamnă «tact», «discernământ», «nuanță». Oricât de înțelept ar fi vorbitorul și oricât de încordată atenția cu care-l urmărim, nu vom avansa dincolo de niște

explicații circulare, trimițând la parafraze nebuloase, aproximative, superflue în măsura în care presupunem știut tocmai ceea ce ignorăm”. Pe acest joc ambiguu dintre buna-credință și rațiune, dintre necesitatea conștientului și asaltul inconștientului, dintre subiectivismul poetic și precizia științifică se bazează, în opinia autorului, evenimentul interpretării.

Desigur, e imposibil de cuprins bogăția unei lucrări de o asemenea anvergură în dimensiunile limitative ale unui text de întâmpinare. Deja faptul că am încercat poate fi o dovadă de curaj diletant sau de naivitate ignorantă. Ar fi fost de amintit și alte „puncte” tratate în carte (genurile interpretării, oralul și scripticul strategiile interpretative, criteriile de validare, limitele interpretării), la fel de relevante pentru temă ca și cele prezentate mai sus. Dar am preferat să dau curs entuziasmului meu pentru lucrare și să remarc public, asumându-mi curajul implicit al oricărei cronici, că *Interpretare și raționalitate* va rămâne mult timp de-acum încolo, la noi, singurul tratat sistematic despre efortul plurigen al desenării semnificațiilor, de orice fel ar fi ele.

Doctor în filologie, redactor, în diferite perioade, la „Echinoc”, „Tribuna”, „Bucovina literară” și „Cetatea culturală”, Ion Cristofor a publicat versuri („În odăile fulgerului”, „Cina pe mare”, „Marsyas”, „Sărbătoare la ospiciu”, „Casa cu un singur perete”, dar și lucrări eseistice („Aron Cotruș, exilatul”, „Scriitori belgieni”, „Seneffe sau vocația dialogului”, „Scriitori din Țara Sfântă”, „Memoria exilului românesc”, „Nicholas Catanoy sau avatarii unui pelerin”, „Aron Cotruș între revoltă și rugăciune”, „Amurgul zorilor”, „Convorbiri cu Gabriel M. Gurman”. Cartea „Francofonie și dialog” (Editura Napoca Star, 2006) este, după cum mărturisește autorul ei, „o rătăcire nesistematică, capricioasă, subiectivă, pe diverse meridiane ale literaturii, artei și culturii, pe puntea unei fregate ce s-ar putea numi, simplu, Limba franceză”.

De fapt nu este „o rătăcire nesistematică”, ci una elaborată, cu scopul inițierii cititorului român într-un univers pe care-l cunoaște din auzite și în care clișeele politice și publicitare au reușit să ascundă esențialul, adică „umanismul integral care se țese în jurul pământului” și care

nu are nimic de-a face cu expansiunea de tip colonial de care mai este încă suspectată francofonia. Cartea ajută la cunoașterea unor cărți, a unor spații culturale de excepție, precum și a unor scriitori despre care se știe prea puțin lucruri la noi (Dominique Daguet, Léopold Sédar Senghor, Pascale Tison, Paul Willems, Yves Namur, Jean-Marie Piemme, Jean-Pierre Verheggen, Jacques De Decker, Eric Durnez, Philippe Blasband, Gaston Mron, Alexandre Aprimoz, Marlene Braester), poeți și prozatori din Elveția, Belgia, dar și din Québec și Kansai, dovedind „că dialogul culturilor: este necesar și posibil, că francofonia nu sifocă diversele identități culturale, ci le încurajează să se dezvolte și să comunice”. Dialogul cultural pe care-l propune lucrarea lui Ion Cristofor este, așadar, încă o dovadă că francofonia reprezintă o „sinteză între vocația universală a limbii franceze și caracterul specific al fiecărei culturi naționale”.

Primul capitol al cărții, „Note critice”, adună cronici și recenzii despre câțiva români din diaspora (Virgil Tănase sau Nicholas Catanoy), precum și despre poeți, prozatori, esești, unii întâlniți chiar în România, la Festivalul Internațional „Lucian Blaga” alții - pe la simpozioane și manifestări culturale desfășurate în străinătate. Numitorul comun al scriitorilor recenzați de Ion Cristofor ar fi, evident, pasiunea (uneori exagerată) pentru limba franceză (de exemplu, Dominique Daguet va mărturisi, la un moment dat: „Nu am învățat altă

Dialoguri culturale

valeria manta-tăicuțu

limbă căci nu am dorit să existe nimic ce ar putea să tulbure structurile limbii mele, limpezimea ei. Căci practica îndelungată a mai multor limbi face ca acestea să se întrepătrundă. Și atunci când te așezi să scrii într-o anumită limbă, nu poți ști dacă nu cumva scrii în cealaltă. Îmi cunosc limitele, nu sunt un geniu lingvistic și mă restrâng la a descoperi profunzimile, intimitățile limbii franceze” - p.156).

Vorbind despre lucrări scrise în limba franceză, Ion Cristofor merge direct la esență, la ceea ce are specific și inimitabil fiecare din autorii prezenți în volum. Pagini consistente sunt dedicate lui Léopold Sédar Senghor, mai cunoscut publicului român în calitatea sa de fost președinte al Senegalului și mai puțin în aceea de poet și teoretician al „negritudinii”, „cuvânt cheie ce avea să marcheze ruptura cu umilintele Africii coloniale”: „Născută în perioada în care imperiile coloniale erau pe punctul de a se destrăma, noțiunea de negritudine este echivalentă cu un refuz al asimilării și cu necesitatea regăsirii propriei identități, modificată adeseori în contact cu ideologii și culturi străine” (p. 32). Fără ambiții revanșarde, conștient că diversitatea și identitatea nu se exclud în plan cultural, Léopold Sédar Senghor vorbește cu simplitate și profunzime despre diferența dintre arta europeanului (bazată pe reproducerea obiectului ca formă fundamentală de cunoaștere) și arta negro-africanului, unde cunoașterea este vitală, acționând prin intermediul ritmului și al imaginii, concluzia fiind complet lipsită de resentimente: viitorul va fi al celor „care vor ști să rezolve contradicțiile fecunde, nu trecând peste ele, ci integrându-le”, cele care-l vor restitui „pe om naturii umane împreună cu nevoile sale vitale, cu imaginile arhetipale și cu ritmurile primordiale”.

„O carte despre fantastic” (antologia „Le fantastique au carrefour des arts”, apărută sub egida Centrului de Studii a Literelor Belgiene de Limbă Franceză) îi dă lui Ion Cristofor posibilitatea să vorbească despre un dialog cu adevărat constructiv între prestigioasa instituție clujeană și scriitorii belgieni de limbă franceză (Laurent Bazin, André Carpentier, Jean-François Chassay, Fabienne Chevalier, Doris Jakubec și mulți, mulți alții) interesați de unghiuri diferite de abordare a fantasticului în artă. Philippe Roberts-Jones, de pildă, consideră, în eseu „Fantasticul și permanența semnului”, că fantasticul adevărat, cel „care tulbură și nu cel care înșală”, este un fenomen care „scapă raționalului”, capacității umane de înțelegere, în timp ce Antoine Raybaud, profesor la Universitatea din Geneva, specialist în literatura magrebiană, cercetează legăturile magicului cu literatura arabă religioasă. Concluzia autorului, după reliefarea principalelor teme ale volumului, este că „avem de-a face cu o excelentă incursiune colectivă în lumea fantasticului. Tradusă în românește, nu ne îndoiim că va deveni o lucrare de referință, extrem de utilă pentru studenți și cercetători, în general pentru cei care cred în magia artelor” (p. 43).

Nicholas Catanoy, o figură fascinantă a literaturii române din exil, beneficiază de o prezentare substanțială și obiectivă, atât portretul pitoresc (brașoveanul născut în 1925 are un complex al fugii în fața poziției autoritare și reci a mediului familial, dar și a mediului intelectual în care se formează, e neliniștit, dornic de aventură, cu un traseu picaresc al existenței, schițat în parte de o bătrână ghicitoare: „de trei ori te vei căsători, vei avea trei amante, trei accidente grave și vei fi

condamnat la moarte de trei ori, scăpând de fiecare dată. Vei emigra de trei ori și vei muri în deșert, nu în pat” - p.79), cât și elementele esențiale ale universului său liric incitându-l pe cititor la o mai adecvată cunoaștere a acestui scriitor: „Poetul inventariază semne ale mirajului, ale vieții cu «mii de fețe/fără fețe». E o existență bulversată de «suflul iluziei». În fața metamorfozelor unei geografii impredictibile, poetul elogiază luciditatea, necesitatea îndoielii carteziene: «Un hibou / s'élève de mon / doute». Nicholas Catanoy se abandonează aici reveriei acvatice, cultivând imaginile fugitive ale elementului marin. E evident caracterul feminin, matern, al obiectului acestei reverii materiale, căruia Gaston Bachelard i-a descris arhetipurile simbolice. Asaltat de imaginile dinamice ale unei materialități fluide, poetul e dominat de o reverie lucidă, în care fuzionează mărturia unei vieți nocturne, anterioare, străbătută de nostalgia și de tentații ale evaziunii” (p. 77).

Partea a doua a volumului „Francofonie și dialog” este rezervată unor interviuri luate mai multor scriitori din Franța, Elveția, Italia, Senegal, în care întrebările și răspunsurile vizează, cu precădere, destinul literaturii în societatea consumerist-hedonistă de azi, condiția scriitorului, nevoia de comunicare și de informație etc. Dominique Daguet afirmă că „poezia se opune oricărei barbarii” și, în discuția

cronica literară

abil condusă de Ion Cristofor, dezvăluie o stare de lucruri binecunoscută și scriitorilor din România: „Organizez recitaluri de poezie, căci și aceasta face parte din meseria mea. Știți, probabil, că în Franța recitalurile poetice sunt aproape uitate. Altădată, publicul iubea aceste evenimente. Situația se datorește într-o bună măsură și unor poeți care au scris poezii abstracte, care s-au datat unor experimente formaliste și care comunică rezultatul verbal al unor trăiri atât de obscure, încât nu e de mirare că publicul s-a îndepărtat de poezie. S-a îndepărtat, fiindcă i s-a spus că aceasta e poezia și s-a dovedit că nu era vorba de adevărată poezie. Dacă nu ne introduce în inima misterului, poezia nu e decât o altă față a imposturii” (p. 152).

Scriitorul clujean nu se ferește de întrebările incomode, nu are prejudecăți și nici tabuuri, ci doar seninătatea celui care crede în destinul culturii, în capacitatea acesteia de a depăși granițele convenționale și de a supraviețui dincolo de mode și modele. Paul Fournel, președintele Societății Oamenilor de Litere din Franța, dă glas unei convingeri intime a lui Ion Cristofor: „Literatura nu e în criză, literatura e însăși criza. Starea de criză este starea normală a literaturii. În toate timpurile și în toate țările veți vedea scriitori plângându-se de mediocritatea contemporanilor lor, de nulitatea semenilor, de josnicia editorilor care publică doar lucruri de zgust. Trebuie să depășim acest mod de a vedea lucrurile. Literatura e fără încetare o criză în sine fiindcă e locul în care oamenii cunosc maximul de risc existențial, locul în care se creează, în care cărțile se amestecă, locul în care poți căuta și în care se poate găsi ceva nou. Literatura e o criză veritabilă” (p. 161).

Despre înger și alte proximități

„Închisoarea asta proaspăt văruiată și proaspăt curățată sunt chiar eu.(...) Nu vreau altceva decât să modelez o zeitățe chilugă și să o așez în mijlocul mesei, pentru ca tu insidios și orb să i te închini. De la o vreme închisoarea asta proaspăt văruiată și proaspăt curățată a început să crească, să se umfle, să se umfle“. Așa se încuie pronaosul la **o catedrală blestemată de îngeri** (Editura Muzeul Literaturii Române, 2002), meșter făurar fiind Mariana Criș. O trambulină spre mistică viscerală, o încercare de îndepărtare de zona accidental sublimă a regnului omnivor („Îmi doresc să părăsesc ținutul fosforescent al oaselor mele“), fără ca ținta metavoiajului să se precizeze cu limpezime („Doamne, surâsul tău nu-i decât o vagă promisiune“). Lupta cu îngerul (poeziei) se va da mai cu seamă în culise, ochiului cititorului fiindu-i oferite doar sumare tricotări de artă poetică: „Pe foaia albă un deget stângaci bont și fără unghie poate fi, în curând, un poem minunat“.

Poeta este o șansonetistă melancolică, dar nu melodramatică. Ea nu șochează, nu

galaxia cărților

țâșnește, dar încântă urechea și ochiul cu o ironie delicată, care se ruitumește să adulmece protestul („în fotoliul acesta zoiș în lipesc de trup fotografii ale începutului de secol. Ce idioțenie!“). Chiar și hiperbolele beneficiază de vlăguirea parodică a postmodernismului: „Cu ochii lăptoși și zemoși despoaie o femeie cu pântecul cât o europă“. Spre deosebire însă, de poemul duodenal al optzeciștilor, Mariana Criș apelează inspirat la brevitățile poemului în proză. Dacă forma este baudelairii: nă, nu același lucru se poate spune așirma despre conținut. Vom asista mai curând la o filtrare a substanței rlikeene prin angelologia descumpănită a lui Al. Philippide. Și aici ne vor în împina îngeri hibridi („În mijlocul casei se naște o făptură. Dospește și crește până când ajunge un uriaș fără mâini“), care indică, în special prin gesturi, pu ctele moi ale mascaradei („Viața asta e o ucărie stricată în mâinile unei divinități hrăpărețe și desenată pe toate gardurile“). Fragmente

din liturghia demonică înregistrată pe bandă de magnetofon, care-l terifia pe Baconski, se pot asculta, cu oarece bruiaje, și în volumul de față. Blamarea lui *Deus otiosus* („Chipul tău schimbător l-am pierdut într-o grețoașă melancolie“) se face și ea simțită câteodată. Bruiajul de care spuneam este pus la cale, insidios-inconștient, de înclinația către minimalism („Singurătatea s-a făcut rotocoale mici și a dispărut în bulele săpunului de toaletă“) și suavitate. Totodată, lăstarii romantismului blazonard mai înmuguresc pe la rădăcina poemului: „Sângele acestui poem/ s-ar fi vrut să fie cândva albastru...“. Caracteristice acestei poezii mai sunt penuria erotică și pericolul inflației maximei filosofico-moralizatoare.

Nu pot să nu remarc, totuși, frecvența referirilor angelice într-un spațiu mioritic al moralei minime. Blestem sau descântec?

(narcis nicolau)

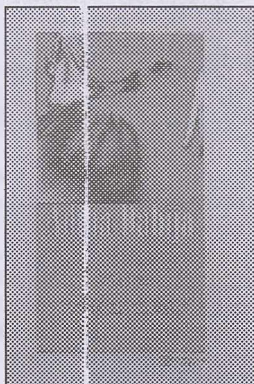
Țărnu fluid al singurătății

Deschizătoare a unei noi colecții („Contemporanii Amurgului sentimental“) cu volumul **Părul tău alb, păgânească tămâie**, Editura Amurg sentimental, București, 2005, scriitoarea Carmen Focșa, bucurându-se de „aprecieri colegiale“ din partea unor nume precum Ana Blandiana și Constanța Buzea, revine în atenția cititorului cu o nouă apariție - **Confortabila singurătate**, Editura Amurg sentimental, București, 2006. Printr-o inexplicabilă asociere, citind și repetând titlul plachetei, mi s-a părut a-și regăsi ecoul în „repetabila povară“. De ce? Pentru că poeta se dovedește a fi consecventă cu sine, „vers cu vers și strofă cu strofă“, așa cum remarcă poeta Ana Blandiana în precedentul volum, „Părul tău alb - păgânească tămâie“ și că, de fapt, această „confortabilă singurătate“ nu poate ajunge un „tărâm al bucuriei“. Că așa este rezultă în chiar poezia care dă titlul volumului și în care o regăsim pe autoarea pe coordonatele celui anterior, despre care am făcut referiri în articolul „O iarnă perpetuă colindă...“ din antologia **Punct și de la capăt** aparținând colecției „Primăverile cuvântului“ (Editura Amurg sentimental, București). Placheta **Confortabila singurătate** cuprinde 44 de creații în care trăirile par să fie temperate, nostalgice - situate la hotarul dintre speranță și deznădejde, între provocarea de a lua viața

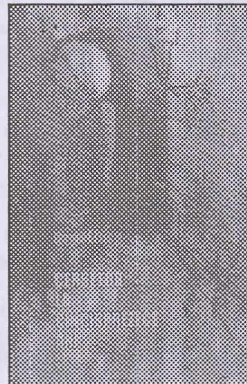
de la capăt și abandonarea, renunțarea conform logicii „confortabilei singurătăți“. Ca și în creațiile anterioare, poetă șochează prin profunzimea trăirilor, prin țesătura surprinzătoare a imaginilor, prin „tăietura“ stilului în care densitatea ideilor dobândește o și mai mare consistență: „E era atât de frumoasă încât/ Făcea să crească noaptea până la umeri, până la gât. Fără lopoți despicașm întunericul, parcă Nepăsarea plutea între noi ca o barcă“ (**Dedicație**). În spiritul consecvenței de care aminteam, poeta stăpânește o anumită artă de armonizare a contrastelor, stărilor conflictuale, încercând, de cel mai multe ori, să le facă să coexiste. „Orașul, încă propriul său rob/ În lanțuri prinse-n lacăte de ceară/ Un gest și-aucum, pentru-nțâie oară/ Lumina-n pumnii mei se face zob“ (**Duminica**). Unul din punctele forte ale autoarei se dovedește a fi metafora care contribuie semnificativ la crearea unor imagini dintr-un univers senzorial marcat de secvențe polare sau selenare: „Nu, nu e nici un zbor. E doar încercarea păsării/ De a coase harnic o rană pe cerul tremurat“ (**Confortabila singurătate**); „Aud ciolanele iernii îmbătrânind...“ „În mine se așterne zborul cailor suri/ Către acea pajiște mereu amânată/ Ce n-aș da, să gădesc încă odată Umbra ta, ascunsă printre albituri...“ (**Nostalgii amânate**). Simbolistica este cea care-i oferă poetei posibilități de concentrare a expresiei poetice, rezultând tensiuni, arderi interioare cu efecte surprinzătoare: „E atâta sunet care ne colindă/ Și-atâta-nchipuire-n loc de trup. Încât în preajmă ceturi verzi își rup/ Tăcerea-ncrâncenată într-o ghindă“ (**Autumnală**); „Cată în ochii celorlalți cantr-o gură de armă“ (**Început**); „Ea privea în golul oglinzii/ Din care tocmai se salvase“ (**Final**); „În scorburi se desfăță întunericul/ Amestecat printre ouăle de șarpe“ (**Peisaj selenar**). Că această singurătate nu este confortabilă ne-o demonstrează dramatismul cenzurat din catrenul **Nostalgie**: „E încă noapte. Doar eu stau de cart/ Pe o corabie dusă nicăieri/ Rugină grea, de aur, în poveri/ Pe care n-am cu cine să le-mpart“, precum și acest **În fiecare zi**: „În fiecare zi murim eroic/ Ne trecem unii altora tristețea/ ca pe un capăt de țigară - ultima/ Fumată în timp ce eșarfa neagră ne acoperă ochii/ În iluzia că vom întâlni/ Așteptatul pluton de execuție“ - marcând, totodată, coordonatele sufletești dominante ale autoarei.

(liviu zanfirescu)

1) **Stare nediferențiată**
(Adina DAbija)
Editura Brumar

2) **Fata orașului**
(Daniel Luca)
Editura Eubeea

3) **Cireșe amare sub katiușe**
(Bianca Marcovici),
Editura Haifa,
Israel

A m relatat ce mi s-a întâmplat să pășesc în contactele mele, dorite sau nu, cu câțiva scriitori, cele cu cărțile lor nefiind în afara acestor fericite momente; să spun că orice operă artistică e lansată la apă, dar direcția ei nu coincide cu aceea a autorului, nici adresantul nu e totdeauna cunoscut. Pe ale vieții valuri (titlu adoptat de Tudor Mușatescu pentru o culegere a sa de schițe), se întâmplă lucruri imprezivable și asta caracterizează cam tot ceea ce ține de viața creatorilor, uneori foarte calmă, anodină, banală.

Eu n-am răspuns tuturor semnalelor ce mi-au parvenit fără a-mi fi și adresate anume, dar am scris despre multe cărți și de toate, mai puțin despre prea fericirii autori, ocolind pe mai marii zilei, pe tovarășii cu „funcții” și, deci, cu „poziții”; i-am căutat pe nedreptățiți, pe cei ocoliți de asalturile și omagiile criticii, concepută în ultimele decenii și admisă doar pentru a-i susține și omagia pe „ai noștri”. Ba chiar în cazul numelor ilustre, m-am referit la zone mai puțin știute ale acivității lor, nu îndeajuns de valorificate. Căci nu știu câți se pot lăuda cu performanța de a-) surprinde până la urmă plăcut pe Șerban Cioculescu atunci când i-am subliniat talentul iterar, de care venerabilul critic (formulă ce-i displacea profund, datorită apropierii de Trahanache) se ferise toată viața! În fața evidenței, însă, nu numai că a cedat, dar s-a și bucurat, după cum a lăsat mărturie scrisă puțin înainte de a ne părăsi.

Ajuns și eu la o anumită vârstă, în loc

opinii

să-mi rostuiesc în serenitate u timele capodopere aflate încă printre hârtiile mele, mă ocup de meritele altora și le proclam gloria, cu unica recompensă a satisfacerii unui act de conștiință, din moment ce, cîn lva, m-am abătut spre „critică”, o activitate secundară, deși importantă în viața unei literatiri, nerecomandabilă însă în cazul celor ce pot face altceva. așadar CREAȚIE. Scriind despre recunoscuți și nedreptățiți (de la V.A. Ureclă și Pompiliu Eliade, la Emil Ivănescu, dar și E. Lovinescu sau Radu Tudoran) am ajuns să-l cunosc destul de bine pe ultimul, un ciudat caz de mare popularitate, dar nu de stimă și dreptate literară. E adevărat că opera lui e inegală și întrucâtva haotică - și nu face excepție nici seria memorialistică finală inaușurată cu **Casa domnului Alcibiade**, o adevărată cronică a deceniilor II-V bucureștene, conținând multe pagini interesante, dar pornind de la eroarea memorialisticii trucate.

I-am spus-o, lăudând însă „autenticul” din ea și el mi-a replicat că e incapabil să reproducă exact ceva ce s-a întâmplat pentru că aluneacă imediat în fantazare.

Și faptul e cu atât mai regretabil cu cât omul avea o memorie foarte bună, mai ales a lucrurilor petrecute de mult, într-o carieră publicistică începută din adolescență: cele citate de la el despre Pamfil Șeicaru, C.V. Gheorghiu, Marin Preda sau chiar E. Lovinescu fiind de mare interes și mai ales totdeauna exacte, pe cât le-ar putut verifica. Unul din ultimele lui cuvinte înainte de operația care i se va dovedi fatală, a fost că proximal volum, la care lucrează, va fi unul de autentice memorii... Ce a devenit el? Și care e soarta numeroaselor sale manu. crise?

Îngrijorat de soarta sa postumă, eu care am semnalat mereu pericolul ce se ivește la dispariția unor scriitori chiar în istorii, dar „fără

Întâlniri (II)

alexandru george

moștenitori”, am căutat-o pe doamna Diana Turconi, legatară lui Radu Tudoran, ca până la urmă să o întâlnesc la o ședință a Uniunii Scriitorilor și... Dar efectele au fost ca și nule după un deceniu de la dispariția scriitorului. În tot cazul necunoscute mie.

Am propus autorităților culturale din Ploiești organizarea unui simpozion închinat celor patru frați Bogza, un fenomen orișicât remarcabil, cel puțin în viața unui oraș reputat prin prozaismul lui: n-am reușit nimic, decât o explozie de foc bengal inițială, cu tăcerea subsecventă. Recent, i-am propus ideea lui Valeriu Răpeanu: să vedem ce o ieși...

Cazul lui Radu Tudoran e întrucâtva emblematic pentru un anume destin postum, dar mai ales e excepțional prin situația de scriitor valoros minimalizat de generația șaizecistă, un G. Dimisianu ajungând să-l asimileze cu M. Drumeș și alții de aceeași factură, cu care el rivalizase în tinerețe, ce-i drept, dar numai prin largă difuziune a romanelor sale, totuși de cu totul alt nivel calitativ și cu altă recepție din partea criticii. Numele și opera lui au dispărut din literatura vremii aproape un deceniu, abia după dezghețul perioadei post-staliniste ele scăpărând la suprafață prin succesul fulminant al unui roman de „aventuri pentru tineret”, **Toate pânzele sus** (1954), dar cu multe ediții și destule adaosuri până în clipa de față.

(Radu Tudoran mi-a povestit că scrierile lui au apărut în mod bizar, în răstimp, în Germania, deoarece în ultimii ani ai războiului, el izbutise să-și cedeze copyright-ul unui editor de acolo destul de reputat. Abia când statul român și-a „normalizat” relațiile cu Republica Federală, el s-a putut duce acolo și încheia socotelile cu editorul său amușit de ani de zile; acesta i-a dat până la urmă o sumă de bani ca „onorariu”, cât să-și cumpere un automobil mai performant (marea lui pasiune) cu care a făcut turul Europei, acesta oferindu-i cadrul uneia dintre cărțile sale ulterioare de mare succes. **Acea fată frumoasă**, în care el trăiește o aventură sentimentală aproape neverosimilă, sfârșită însă foarte tragic.)

Desigur, destinul lui postum nu se încheie aici, dar e de urmărit, deoarece nu e chiar așa de singular. Există într-adevăr, chiar în contemporaneitatea lui, scriitori destul de populari care au dispărut pur și simplu din lipsă de urmași; e cazul lui Neagu Rădulescu, pe care o judicioasă selecție l-ar revela ca pe un umorist notabil, un om al spectacolelor teatrale, al comediei literare, un cronicar vesel al lor și al unor vremuri fericite.

Mai asemănător, întru destin, cu Radu Tudoran prin ceea că multe din ceea ce e mai valoros au rămas în afara conștiinței critice și istorice, deși omul a fost un figurant și un scriitor foarte cunoscut în comunism este D.I. Suchianu, a cărui eseistică din anii '30 ar constitui o surpriză, căci multe texte au rămas în reviste, deși **Puncte de vedere** (1930) și **Amica mea Europa** (1940) dau din plin măsura unui spirit liber, curios, foarte divers, la curent cu ultimele noutăți occidentale (să ne gândim că, printre primii în literatura universală, el a recenzat și discutat o carte de Jean-Paul Sartre prin anii '30); în fine, un intelect nu doar voit paradoxal cum îl cred unii.

O paranteză merită și I.I. Cantacuzino, tânăr promișător, afirmat și prin „Criterion”, mai apoi atras de cinematografie, care a iscălit câteva eseuri interesante, el ajungând la un

duel în regulă cu irascibilul Ion Barbu, proaspăt autor al **Jocului secund**.

Dar un adevărat scandal îl reprezintă eseistul Ioan D. Gherea, muzician și filosof căruia nu i s-a făcut nici până astăzi dreptate meritată; și el a fost cunoscut în timpul comunismului prin câteva volume de eseuri, amintiri, dar care nu epuizează activitatea sa diversă, mai mult ca un act de separație pentru un supraviețuitor al altei lumi.

În modul cel mai firesc, eseistii filosofiei, moralității puteau fi mai greu „recuperați” de comuniști și doar în ediții trunchiate și cu comentarii și spirit marxist. Toate acestea snut de revizuit acum în spiritul adevărului.

Faptul devenise evident încă de la explozia liberistă de la mijlocul anilor '60 și de atunci se poate vorbi de al doilea debut al câte unui poet și chiar de al treilea. În **Istoria literaturii române de azi pe mâine** Marian Popa are meritul de a semnală situația, chiar dacă el crede că nedreptățile comise mai înainte n-au afectat pe prea mulți literați valoroși, căci aceștia abia debutaseră și fără să dea probe demne de talent. E de precizat că istoriograful hotărniceste literatura prin data fatidică aprilie 1964, când s-a marcat oficial „deschiderea” plină de consecințe a porților nu doar spre viitor, ci și spre trecut. Dar e de remarcat că și Arghezi, cu vreo zece ani înainte, fusese obligat să debuteze din nou, ca și Blaga încă mai târziu, cazul senzațional reprezentându-l V. Voiculescu, salutat imediat după moarte ca un mare poet, ceea ce nici critica „burgheză” nu-i recunoscuse pe vremuri! Toți cei care fuseseră siliți să tacă au redebutat în fața altor instanțe critice, în alt context istoric. Unii au o pauză în carieră de exact două decenii, alții mai mult sau mai puțin, totdeauna din motive politice; anomalia rămâne, adevărata reparație fiind încă în curs. Și ea nu se poate realiza decât prin editări masive, prin antologii, prin studii adecvate situației lor speciale.

Marian Popa se cuvine lăudat pentru că a încercat marea unificare a literaturii din spațiul de timp ales de el, indiferent de locul unde a fost scrisă, ceea ce pe un Eugen Simion (alt spirit blocat ferm în șaizecism) nu l-a preocupat defel și mentalitatea acestuia e și cea a „organelor”: scriitorii „amânați” sau cu activitate întreruptă sunt de admis cu „generozitate” de Partid, dar numai ca niște tolerați, ca niște anexe ale torentului viguros, triumfal și unidirecționat de el.

Indiferent de unele defecte ale **Istoriei...** sale, Marian Popa are meritul de a lega evenimentul literar de cel politic - o situație permanentă în timpul tiraniei comuniste: cartea lui înregistrează însă și *situația* scriitorului respectiv, ceea ce e esențial în istoriografie, căci numai acolo se poate face. Dar el rămâne un șaizecist, mult mai apropiat de Eugen Simion, G. Dimisianu, ba chiar N. Manolescu, decât se crede... Și urmarea, cel puțin pentru mine, un scriitor ineluctabil din acest punct de vedere, e că mă scoate practic vorbind din tabloul său și mă hărăzește unei anexe, o eroare pe care n-ar fi făcut-o cineva care mi-ar fi citit cărțile și deci m-ar fi corelat cu literatura ce se făcea în adolescența mea înainte de comunism.

Camera albă

Ferice de tine
glob luminos
ce pare că nu te stingi niciodată
mut ca o lacrimă

veghea în camera albă
e un pustiu suportabil
o absorbire a suspinelor

cercuri tot mai subțiri
te îngână
îți dizolvă culorile

aș vrea să te știu
evadat
dincolo de pereții adânci
dincolo de marginea n arginei

Capătul zilei

Ce porți tu la gât
îmi strigă femeia în alb
un fals colier
o dulce emblemă de sânge
o usturăciune de frig

acolo sus nu privi
ceru-i spart
cu strălucirea bătătoare la ochi
jos-pământul îl fulgeră șerpilor

capul tău în zăpezi îngropat
nu mai poate să îndure
iată acum
lumina te mușcă de gând

O noapte

Frigul adoarme pe mine
frigul și noaptea
îmi încălesc mâinile
la flacăra unui chibrit

e un pic de speranță aici
un pic de nemoarte
ca o țigară promisă
după lungi abținente
chiar dacă
fumul ei amărui e
și trist

Veche

Tu vii
pasăre a nopții
și nu te încântă
nicio atingere

ți-aș spune vorbele
pe care le aștepti
dar frazele nu se încheagă

mor undeva sufocate
de frigul singurătății

pacienta de alături
zvâcnește în somn
liniștea picură

un așternut somnoros
dă seamă de trecerea orelor

ochiul tău e mereu neclintit

poate azi poate mâine...

Darul vorbirii

Îmi plăcea să-mi culc tâmpla
pe o pojghiță de ninsoare
acolo febra se fărâma
într-un haos târziu

suportam teama
de a mă împletici în cuvinte
darul vorbirii pierrea

trupul meu plutitor
își pierduse conturul
aer frânt înălța anonim
înmulțind stele nopții cu o rază
cu o linie frântă
cu un punct

Începuturi

Doamne spuneam
ce gând lunecos
sfâșie carnea luminii

ochii încep să înțeleagă
trupul poate să vadă
drumuri de începuturi
pașii ating
ușori și mai tineri
cu sute de ani

Tatuaj

Sub riduri
s-au strâns întâmplări de demult
îmi amintesc provocări morișca
de sunete

rup însetată scame
strânse în cenușa lor aurie

veneile mele au traseul ciudat
desenate în pâclă

un vers sufocat stă să iasă
în lume
cu durere îl prind de încheieturile
mâinilor
îl voi păstra pentru mai târziu
printre răni răstignit

mariana filimon

îi voi legăna tatuajul
în formă de cruce

Oaspetele serii

Nu-mi scotoci în memorie
lucrurile nu de la sine
se leagă

în schema mea invizibilă
am înlocuit toate stările
și cuvintele au un alt înțeles

un oaspete înserat
îmi bate la ușă
se mai moare pe aici mă întrebă
cu glas obosit
de logodnic întârziat
cu cerul și cu pământul
îl rog să se ducă

nu m-aș mira
să înghețe și el
în poemul meu fără sfârșit

Maluri

Treptat mă destrăinez
de noaptea ce o vreme
m-a ținut în trufaș
așternut

neîngăduitele clopote
stăruiau în auz

în somn atingeam
doar golașele maluri
cu măruntaiele stelelor
risipite din cer

și ce era mai ciudat
era acea sfâșietoare tandrețe
ce mă livra mereu și mereu
nopții mele
febrei ce torcea liniștită
de care poate îmi va fi dor

Stelian Tăbăraș

Aiuritoare știre despre om...

In orice caz, neverosimilă! Cum că omul ar fi seara mai scund cu doi-trei centimetri din cauza mersului biped de peste zi, din cauza tasării mușchilor, a cartilajilor. Așa-i trebuie, cine-l obligă să trăiască... vertical? Iar voi, antropologii (sau antropometrilor), acuma-mi veniți cu noutatea asta? Ce rama dracului ați păzit vreo zece milenii?

Tot știrea asta aiuritoare (... Ce înălțime aveți, domnule? ... La ce oră anume, domnule?") mai adaugă și că cupă umblătură, labele picioarelor ne sunt mai lățite (spre „lebedă” sau spre „gâscă?”); de unde și simțim seara o imensă eliberare la descălțat... Și eu, care înjurasem zilnic, an de an („și în proporție de masă”), pe românește, femele „Dâmbovița”, „Clujeana”, „Dermata” și... Când, mai târziu, trecând eu pe pantofi Ted Lapidus sau Bally (iată, mă deconspir și afacerile îmi merg!), ar fi trebuit cineva să-mi traducă înjurăturile în limbile de origine ale faimoaselor firme: înjurături din fondul meu de rezistență, acumulate de pe la orfelinatele prin care am trecut.

La sfârșitul zilei, serii aceleia, când m-am decis brusc s-o sun pe Ioana - poate eram nevorbit, în ciuda atâtor discuții cu alții și cu mine însuși - deci, la sfârșitul zilei aceleia cred că eram cel mai scund Alexandru din toți Alexandrii câți am fost eu și cu tălpile cele mai late dintre toate tălpile mele. Sigur, mi-ar fi greu să le rememorez - chiar și în doi nu mi-a fost ușor.

- Alo? Ioana-Cumana? Te-aș ruga - nu te supăra... Vrei să-mi ții de urât în seara asta? Să ieși cu mine la un restaurant?

- Oo Sigur, cum nu. Dar cine mai vine? Se discută afaceri? Ca să știu cum mă îmbrac.

- Vom fi numai noi. Așa că... îmbracă-te lejer. (Îi spunea asta un ins deja cu labă „de lebedă”). Te iau la nouă cu un taxi din fața blocului.

Relația noastră se încheagă (oare?) destul de greu, cu mari întreruperi, și cine știe, dacă n-aș fi luat-o cu mine în sâpă mâna aceea de sfârșit de mai, la Amara... Era extraordinară în proiectarea pe computer, or eu tocmai aveam de semnat un contract de construcție în antrepriză. Pe un teren chiar pe malul lacului (cum l-o fi procurat, fire-ar al dracului!) al unui învățat, fost pe la județana de partid.

O poreclisem „Cumana”, atunci, la sfârșitul acelor două zile și două nopți cumplite când a apărut în visul meu, și nu doar în vis, groaznică arătare. Și până la lămuririle de azi, de la cimitir, crezusem că e doar o criză optică - făcusem cincizeci și cinci de ani, o luam în mod cert pe aripa coborâtoare a corbei. De altfel, încă de la patruzeci de ani, o cârtică primită cadou (Bărbatul la patruzeci de ani) mă zguduise abrupt chiar de la prima frază: „La patruzeci de ani, bărbatul coboară dintr-un tren rapid și se urcă într-unul persic al...”

O poreclisem „Cumana” și pentru că

numele „Ioana” nu-mi plăcea (așa se numise și sora mea nouă), dar și privindu-i chipul ținut de mine între palme, cum ții o cârtică de rugăciuni... O față prelungă, pomeți proeminenți, ochi oblici și cumva triunghiulari. De fapt, habar n-am cum vor fi arătat femeile cumaniilor, n-am găsit niciăieri, nici măcar schițat de antropologi, vreun desen despre componenții acestui meteoric popor. (Citisem de curând un studiu despre **Kaganatele cumane din Moldova**, dar nici acolo nu era vreo ilustrație cu „chip de om”. Doar hărți). Dar, dacă e adevărat că ne-a rămas de la ei „deli orman” (*pădure ne bună!*) atunci, ei, mie unuia îmi fac o impresie deosebită; auzi alăturare de cuvinte!

Atunci, cu un an și ceva în urmă, fusesem realmente basculat la poarta mea dintr-un taxi plin ochi. Pe locurile din spate stătusem eu, Ioana și dirigințele de șantier Pavelescu. Prin aburii alcoolului suit la cap abia observasem, în două rânduri, mâna grea a lui Pavelescu insistând pe genunchii împantalonăți ai Ioanei și mâna ei îndepărtând-o cu efort, aproape vehement. Să se fi (doar) jenat ea de mine - patronul lor, la urma urmei? Să se fi dat el bărbătuș din concurență masculină? Asta trebuie să fi fost. Fiindcă, altfel, dacă între ei doi ar fi fost ceva mai vechi, n-ar fi încercat el în local să aducă la masa noastră pe o „dățătoare din cur” de pe lângă orchestra restaurantului.

Doar că nu m-am prăbușit la deschiderea pe dinafară a ușii. Ieșise și Ioana, „cu picioarele înainte”; nu bănuiam că va rămâne cu mine, nici n-auzisem (mi s-a povestit mai târziu de către Marcu, ce stătuse în taxi „pe locul mortului”) cum Pavelescu, scăpându-i mâna Ioanei pe care o apucase strâns, i-a șuierat bătăran: „Treaba ta, dar îți spun eu că în seara asta o să rămâi neîncălcată!” Astea le-am aflat abia peste o lună. Nu-i nimic, niciodată nu e prea târziu să dai afară din serviciu un bătăran. Îl mai prinsesem și cu niște ciubucuri făcute altundeva cu oamenii mei, pontajați și atunci ca pentru firma mea.

La poartă, Alexandru Moldoveanu fusesem realmente basculat din taxi. Se lăsase sărbătorit proteste, de cine nu trebuie, unde nu trebuie, cu ce nu trebuie - o porcărie bătută în cantități insuportabile. Îl convinsese Marcu - cel ce-i făcea contabilitatea. Îi venise greu să-l refuze, scotea foarte bine bilanțul anual, să nu îmbogățească statul ca să aibă alții de unde fura, dar nici să nu-l scoată nimeni aproape falit („Bine, bine, domnule, atunci din ce te tot extinzi?”). Într-adevăr, se „extinsese” frumos, de la un început mai mult decât modest, cu un dozator de sucuri (italienii distribuiau pe atunci concentrate de kiwi cu portocale - azi n-ar mai pune nimeni gura pe așa ceva), la un dozator de înghețate și un chioșc pentru gogoși, la vânzări de biscuiți turcești („kremali - cum vor intelectualii”). Dacă nu i-ar fi fugit nevasta în Italia cu un importator de pixuri, poate că nici el, Alexandru, nu s-ar fi gândit la alte afaceri. Cu licența în sociologie nu mai era mare lucru de făcut după '89. A intrat într-o combinație de afaceri imobiliare, apoi s-a separat. Au urmat construcțiile. Atunci a angajat-o pe Ioana computeristă. Parcă o aude, în primele clipe: „Nu-mi cereți să fiu și foarte tânără, să am și un chip plăcut, și o îndelungată experiență?” El nu știuse cum sunase textul dat

de Marcu la „Anunțul telefonic”. I-a răspuns: „Păi, mai tânără de atât? Cât despre experiență, o să ai tot timpul în următorii vreo douăzeci și cinci de ani. Iar chipul plăcut... ei bine, azi e marți; eu marțea nu fac complimente”.

În seara aceea, la aniversare, și-a pus pentru prima oară problema dacă alții știu despre el că e singur...

„Și ce vor mai fi știind despre mine. Și, oare, Ioana, cât de singur mă crede?”

Eram desigur bârfit pe la birou, pe la barăci. Dar atunci, la încheierea serii insipide, nu mi-am pus problema cum a reușit Ioana, luându-mi cheile din mână, s-o descopere între ele (destul de multe) pe cea potrivită la intrarea principală, apoi pe cea de la apartament. Și înăuntru - cum a găsit imediat întrerupătorul, dormitorul. Unde m-am prăbușit în pat ca un copac, într-un somn imediat.

Foarte puțin îmi mai amintesc - poate doar am dedus - că ea m-a descălțat, mi-a pus pijamaua (ce jenant!), ca o infirmieră unui handicapat. Și obsedantul miros al unui ester cu gust de brad, de la porcăria aia de gin autohton, ce mi-a stăruiet pe gât vreo câteva zile - și care avea să mă urmărească apoi, prin refuz, câțiva ani. Poate că, dacă n-ar fi fost arătarea aia din vis (și nu doar), toate acestea ar fi fost azi uitate. După cum meritau.

În acea noapte mă mai trezisem în două rânduri cu dureri insuportabile în ceafă;

cerneală proaspătă

stăteam ca un anesteziat, de frică să nu mă zgudui. Am văzut conturul Ioanei pe fotoliul dinspre ușa balconului, cred că ațipise și ea.

- Ți-e rău?
- Îngrozitor!
- Să-ți pun o compresă.

Mi-a pus-o, mi-a și vânturat-o după un timp, ca pe o rufă, s-o răcorească.

La a doua trezire aveam o senzație cumplită de vomă. Senzație ce se accelerează întotdeauna spre punctul culminant. Ca spre o mântuire.

- Vezi că în baie e un lighean...

A reușit să mi-l aducă în timp util, jetul a erupt, iar și iar, până la „verdele fierii”. Eram plin de lacrimi și de salivă rece, lipicioasă. Totuși, cât Ioana a dus ligheanul la WC, spălându-l insistent, luciditatea mi-a mai revenit.

- Deschide ușa de la balcon. Să intre aer curat.

Rememora: nu mai știa cine descoperise acum două zile că ieri ar fi împlinit cincizeci și cinci de ani. Niciodată nu dorise să-și sărbătorească ziua de naștere, nici nu era prea sigur în ce dată s-a născut. Iar așa-zisele „aniversări” i se păreau nu doar triste, ci și evocări ale unui destin nedrept.

„L-am botezat Alexandru fiindcă era aproape de Sfântul Alexandru”, spusese maicăsa când îl lăsase în grijă unei familii de țărani din Mestecăniș. „pentru vreo două luni”, până „s-o mântui lumea de foamete pe la noi”. Așa că ziua de naștere n-a fost niciodată știută, doar

(continuare în pagina 10)

aproximată. „Aproape de Sfântul Alexandru“. Dar dacă părinții lui or fi fost dintre cei care n-au adoptat noul calendar la 1919?

Alteceva, alte lucruri esențiale, mama lui dintâi nu spusese. De pildă: anul, luna, ziua, comuna, din părinții cutare și cutare. Măcar cât să încropească un început de biografie.

În noua familie rămăsese numai cu vaca, târâtă de fumie vreo trei săptămâni, pe cel mai lung drum parcurs în viața lui - chiar dacă mai târziu ajunsese dincolo de Cercul Polar, ba chiar și în America de Sud și, desigur, prin toată Europa. Cu avionul, vapoara, trenul, heli-coptorul, pe cai și cămile... Vacă lăsată odată cu el avea să moară peste vreo câteva săptămâni; a plâns-o amarnic, pe ascuns; apoi ani de zile a avut insomnii în care o plângea - fusese ultima lui rudă pe care o văzuse. Și-o amintea în detaliu: ochii și genele lungi, mersul de colo-colo prin curte; nu se atingea de mâncarea ce i se oferea, frunze de răchită și de fag. Iarbă nu era, neam; seceta pârjolise tot și acolo, în Mestecăniș. Pentru acel mers de schelet înfometat, pe care încă îl vedea aievea prin curte, nu găsisese nici un cuvânt până la liceu, când, într-o proză a lui Agârbiceanu, citise despre o iapă că mergea „scobâlțând“.

Refuzase să mănânce din carnea ei; noii părinți împărțiseră și prin veșini pârjoale și tocană. Oameni de treabă, nici ei, nici noii frați nu-i dăduseră niciodată de înțelese că e „în plus“, nu-i spusese niciodată ceva care să aibă înțeles de „veneticule“. Abia mai târziu pricepuse cum fusese seceta aproape doi ani la rând și cum goliseră rușii toate silozurile în care erau rezervele de stat.

Și totuși în România seceta n-a animalizat lumea. Citise mai târziu în **Jurnalul lui Hrușciiov** - mai mare într-o vreme în Ucraina - că în

cerneală proaspătă

alte părți existaseră și cazuri de canibalism. „Măine îl iaiem pe Mișca și dăm de mâncare celorlalți“, spusese o femeie, devenită neom, secretarul Comitetului Unional de Partid al Ucrainei. În Mestecăniș se auzise doar de cazul unui copil prins de niște gospodari că sugea la o vacă, în pădure. Ca o secvență dintr-un film despre berberi.

Adormisem, în cele din urmă, în prezența Ioanei. Apucasem să-i spun să-și ia o pernă din debara din hol și să se odihnească și ea. N-a reacționat nicicum, dar la următoarea mea trezire era cu tălpile spre mine, întinsă alături.

Iar mi-a fost rău; acum traversam faza de învârtire a patului, a camerei. Și iam din folclorul bețivilor că în asemenea situații e bine să-ți cobori un picior pe podea și să pui „frână de picior“. I-am binecuvântat: învârtirea s-a oprit. Poate că ar fi trebuit - cu toată sila - să iau o înghițitură de tărnie. Tot bețivii născociseră celebra formulă de salut pentru asemenea cazuri: „Bună dimineața!“ „Vodka tai; greață!“

Dincolo, în somn. Ajunsese pe malul unei gărlă mari, largi, înșorite... Știa cărțile de vise, că dacă apa e limpede, înseamnă lacrimi. Aceea nu era adâncă, înfiorătoare; dar foarte scilipicioasă și mărunț ondulată, copiind relieful prundișului. Traversau încolo și încoace câțiva oameni, câteva femei. Tocmai voise să se descalțe și el, când auzi alături:

- Hei, omule, nu te grăbi să treci singur.

Mai ai de făcut dincoace o faptă bună. Ți-oi fi și eu cândva de folos. Trece-mă și pe mine! Un bine în plus făcut dincoace, un rău mai puțin pe malul celălalt!

Întoarse capul, contrariat. Dumnezeu, vorbea un schelet viu: cu piele măslinie, întinsă pe niște oase analizabile bucată cu bucată. Cum nu-l văzuse la venire? Poate atenția îi fusese concentrată spre cele câteva femei traversând apa spre el: „frumoase toate și întrulpi/cu rochii scurte până-n pulpi“. Sau poate că el nu fusese până în clipele acelea nici acolo, nici în altă parte... nici altcândva. Deloc!

Arătarea se afla în poziția șezând - părea o mumie din Peru, cu genunchii la gură, îmbrățișați. Măinile și ele analizabile - vedeai os cu os, pubitusul, radiusul, „arșicele“ de la încheieturi, falangele, falangetele... Cum se întâmplă des în vise, fața i s-a amănunțit ultima. Ce pomeți, ce orbite, ce frunte! Și ce maxilare! Ținea gura întredeschisă, avea doi dinți sus și doi jos, așezați astfel că nu se vor întâlni niciodată. Chel, sută la sută; ba i se vedeau și încheieturile cutiei craniene, în zigzag, ca niște fermoare pe sub piele...

Mesajul lui nu era rugămintă (de ce să se mintă?); era poruncă.

S-a apucat să-l ridice. Așa descălcit se dovedea mai înalt cu un cap decât purtătorul: l-a luat în spate, ținându-l pe sub genunchi. Și ciolanele sale erau anatomice: rotule mari în comparație cu oasele. Labele picioarelor late și lungi.

De ce o fi trebuit neapărat să „treacă“? Încotro se îndrepta, oare? De ce era rău malul pe care se afla? (Hm! „Rău“ și „mal“ înseamnă același lucru).

Atârna mai greu decât se așteptase. Îl apăsa tare de tot cu tăișul palmei pe mărul lui Adam. S-a scuturat ca sub un sac greu, strânsoarea n-a slăbit. Pe la jumătatea gârlei îi zise:

- Dacă mă mai strângi așa, omule, te las în mijlocul apei!

- Îmi ești dator vândut! Trece-mă!

„Dator?“ Există o mai mare obrăznicie a bătrânilor?

- Uite, du-mă la capătul de dincolo al drumului ce se vede.

Într-adevăr, se vedea un drum lung și plin de cotituri exagerate, ca un intestin. Simțea cum îl apăsa pe gât și mai tare. Se sufoca.

- Dă-mi drumul! Și du-te dracului! Aaah!

L-a trezit Ioana, fie binecuvântată.

- Alexandre, ți-e foarte rău? Să chem o „Salvare“? Abia mai respiri.

- Nu. Răul era acolo, în coșmar.

Spaima l-a mai ținut treaz vreo douăzeci de minute. Îi strângea Ioanei, la subsioara stângă, laba piciorului drept. Talpa i se chircea cum fac tălpile păsărilor la atingere, reflex ca să nu cadă în somn de pe ramuri. Parcă sfințea locul unde fusese genunchiul de os al arătării.

Dar, din păcate, adormi iar.

Din păcate adormise iar. Și se pomenise exact unde rămăsese, cu arătarea în spate. Însă nu-i mai văzuse chipul, era ca la reluarea secvenței unui film, exact acolo unde se rupsesse. Același drum, nu se știe la a câta cotitură ajunseseră.

- Vezi, îi zise Arătarea presându-l pe gât și clavicule; credeai că faci ziua ta fără mine? Așteptam de cincizeci de ani să mă chemi.

Iar sufocări (gâfâieli și gemete, avea să povestească Ioana), dar și un:

- Să știi că dau cu tine de pământ. Lasă-mă dracului!

S-a trezit în horcăitul filtrului de cafea (se descurcase Ioana!); zgomotul acela ce se aude ca o pregătire a gurii pentru scuipat.

- Să nu-mi pui zahăr.

Nu l-a auzit, însă cafeaua adusă era amară.

„Și tot citind un an din Popper/ Societate cea deschisă o descopăr“.

Altfel spus, a mai trecut o vreme de semicentenarul meu.

Am fost foarte ocupat, iar lipsa concediilor în cei vreo zece ani de când „mă privatizaseră“ crease un fel de astenie-angoasă, ca în orice treabă căreia nu-i vezi capătul. Poate niște scopul.

Începusem, iată, de un deceniu. Sindromul „Moara cu noroc“ se instalase de la sine. Mă mai puteam opri - nici nu mai aveau dreptul moral, deja câteva zeci de oame depindeau de firma mea. Pe urmă, în cazul meu, treburile nu mai aveau un singur capăt. Aveam lucrări în prima fază, sau pe jumătate, sau în finalizare.

Un moment obișnuit; aflui de vânzare câtorva „picioare“ de schelă metalică, a un panouri de cofraj, a unei betoniere și a un pikamer - și iată-mă aranjând plecarea acolo pe Cioplea, la Predeal, la un tip care poate reușise (el) să se oprească, ori dădea faliment. Ei, vezi, astea sunt secretele unei afaceri: să i cânt mai multe „de ocazie“.

Aveam închiriate la Jilava câteva pogoane. Le încercuisem cu plasă și sârmă ghimpă (noaptea angajam și un paznic) - un adevărat și necesar depozit. Acolo aveam eu întâlni stabilită telefonic cu un proprietar de camion platformă (urias, aveam să constat). Un tip ciudat, un fel de Che Guevara în mizerie.

Ioana trebuia să ducă înapoi autoturismul cu care venisem până acolo; eu preferam să merg în cabina neagră (pe căldura aia!), deci să-l tot aștept în urma mea pe șosea, la viteză lui de cincizeci de kilometri pe oră.

Mă aștepta „cu spatele“, ținându-se crucificat de gardul meu de plasă, holbându-se la materialele stivuite înăuntru în fel și chip.

Parcă nici n-auzise salutul meu.

- Cât mai e un panou d-ăsta, de teco?

- Prețul de depozit nu-l știu. Astea le-am procurat de undeva... Nici nu cred că se mai fabrică. Se folosesc din metal, sau se fac din scânduri la fața locului.

- Aș avea și eu o rugămintă; da' vă rog e mult să nu vă supărați.

Eram obișnuit cu năravul: să mi se ceară bani înainte - „măcar o parte, pentru motorină“. Sau să fie renegociat prețul convenit inițial. Așa fac cei cărora le-ai admis prea ușor prețuri propus de ei („Ce prost am fost, puteam să cer mai mult. Nici nu s-a tocmit...“)

- Spune, omule!

- Mai am pe cineva în cabină. M-a rugat cineva mult de tot să-l iau până la Bușteni. Cabina e de patru locuri...

Am mers spre cabină, intrând fiecare pe ușă lui. Clipă de irealitate! Ceva m-a pocnit în cap pe banchetă, lipită de levierul pentru schimbarea vitezele se afla ARĂTAREA... Monstrul din vis ce m-a sugurumtat câteva nopți la rând. A fi vrut să mă dau jos, dar eram deja ținut de Arătarea mi-a zâmbit... conspirativ. „Credeai că nu-s adevărat, neică Stavrache?“ zâmbet exagerat cu cei patru dinți - ultimii. Avea de data asta pantalonii lungi, de doc, niște sandale imense lăsau să i se vadă degetele analizabile.

Șocul a fost teribil! Vasăzică, nu fusese un coșmar determinat de nu știu ce astm cardiac în somn, de... la urma urmei, aburul de alcool din creier. Înseamnă că totul existase cu adevărat: gârla de traversat, oamenii din vad, serpenținele...

Trase spre el o servietă scorjotă din piele de porc.

Șoferul (oare conspira cu hoasca asta antediluviană?) m-a scos din transa neagră.

- O luăm spre Târgoviște. Eu, de la Câmpina nu mai am dreptul la D.N.1. Pe Moroieni peste Păduchiosul, și ieșim la Sinaia.

Apoi, după o pauză:

- Luați din partea mea câte un „frigider al șoferului!“ (Aflasem, așa se numeau buteliile

de plastic, foste de Cola, acum puse cu apă la înghețat în congelator. Singurele care nu crapă din cauza gheții...)

Șoferul a mai îndrugat ceva despre condiția lui de revoluționar, cică ar fi făcut parte dintr-un grup ce urmărea asasinarea lui Ceaușescu. Cum ieșise el în „22“ seara din pușcărie, cum a fost el după hardughia asta în Germania și n-a venit cu ea goală, a adus o tipografie primită gratis de la P.M.B...

Abia pe culmea Păduchiosului, cam pe la reolul acela de telefonie mobilă cu vârtelniță eoliană, a început să vorbească și „mumia“ dintre noi. Timbrul, accentul celor spuse era acela din somn!

(„Fugi, dom'le! Sanchi!“)

Cred că, dacă m-aș fi uitat spre stânga, l-aș fi văzut făcându-mi cu ochiul.

Întreruptă din când în când de șofer, vorbăria lui din gât lăsa să se înțeleagă că „el e un om cu bani, dăștept“, că fiu-său va face ochii mari după ce el va închide ochii și va vedea testamentul cu o sută zece mii de dolari... „Am gărdit să-i adun o sută, m-am rugat să am atâtea zile pentru asta, dar Cel de Sus mi-a mai lungit viața, așa că am mai adăugat zece mii...“ Bani pe care îi învârtise chibziti prin depozite bancare, prin schimburi dintr-un sens în altul - în valută, lei și iar în valută.

- Crezi că băiatul matale merită bafta asta? Ei, copiii, ar trebui să facă ceva pentru noi. Pe noi ne ajung mai întâi neputințele. Alt ajutor nu găsim.

- Surt și copiii de mai mul e feluri...

A revenit liniștea în cabină, am reușit să mă liniștesc și eu, chiar să ignor prezența urâteniei de lângă mine. Pe la Sinaia tot el a deschis gura:

- Până aici am mai venit. Atât. Mai ajunsese n. cu ani în urmă, pe la Comarnic și satele din jur...

Surpriză! La Bușteni l-a năgat pe șofer să oprească unde o vedea „PCLITIA“. Acolo chiar a coborât și a intrat târându-și servieta lui borțoasă. Ne-am uitat uimiți unul la altul.

Între mine și Ioana chiar nu se petrecuse nimic atunci, „de ziua mea“. Aflând mai târziu vulgaritățile șuierate de Pavlescu Ioanei la coborârea din taxi, firește că l-am dat afară: dar față de Ioana intasem într-un complex penibil. Știu, de fapt se petrecuse mult mai mult decât s-ar aștepta or cine, fuseseră devansate faze ce sunt de regulă ulterioare, târzii, ca naraderești. Lucruri „semnate“ atunci, la plecarea ei de la mine, prin neașteptatul gest de a-i lua, la ușă, capul între năni și a o privi ca pe o carte de rugăciuni: tar dru, credincios, „păgân“.

Atât de apropiați n-am mai fost apoi multă vreme. Până ce, în vara (sau primăvara?) următoare am luat-o în delegație cu mine la Amara, unde duceam tratative cu un proaspăt îmbogățit să-i execut o vilă scuficită. Iar ea, Ioana, se pricepea atât de bine la planurile pe computer, era ultrarapidă în calculul curbajelor - astfel apreciam cantitatea de materiale și muncă inclusă. Când e vorba de antrepriză, nu te joci cu aproximările...

La vreo jumătate de oră după plecare m-a sunat veselă (pedagogia adulți or?):

- Știi că pe lângă un cerșetor de la Sfântul Gheorghe, unul de vârstă medie, slăbănog, bărbos - ca un sfânt - e aproape coadă la aruncatul bănușilor în pălărie. Și tii ce avea scris pe un cartonaș? „Ajutați un invalid intelectual, călcat de o bibliotecă!“

Iar seara, sub un soare roșu ce asfințea obosit de câte văzuse și făcuse, pe nisipul plajei... Mai târziu aveam să și rădem, privind un cadastru al stațiunii și constatând că evenimentul se petrecuse... pe hotarul dintre două județe. „De ne-ar fi deranjat niscăi polițiști, ne-am fi retras iute în celălalt județ. Unde n-au abilități...“

Aiuritoare știre despre om! Îi simt realismul acum, după două zile de alergătură, de stat în picioare pe la ghișee, prin cimitir...

Invitația găsită în cutia poștală seara, la întoarcerea de la Amara, a produs în mintea și sufletul meu adevărate transmutări, ca la metalele grele. A doua zi, adică ieri, la opt, eram la serviciul „Evidență“ al Poliției.

Eram eu de la opt, dar „locotenentul Magheru“, cel ce fusese specificat că mă... așteaptă, a venit la nouă. S-a scuzat cu fraze șnur, recitându-mi-le (de câte ori vor fi fost spuse!) că secretarul „pune ora 8 pe orice invitație, și doar i-am spus...“ Avea nevoie, totuși, de bunăvoința mea? Pe urmă și-a luat un aer ca de pregătire a unei șotii sau deținere a cine știe cărui mister; a scos dintr-un fișet metalic un dosar borțos legat în cruce, cu un șiret.

- Eu sunt aici succesorul locotenentului Buruiană, la care ați lăsat acum cinci ani cererea pentru demersurile de căutare a părinților dumneavoastră, a fraților... Buruiană nu mai e! ... Mi-a revenit mie misiunea și plăcerea...

Nici n-am mai ascultat restul frazei. Doar întrebarea lui:

- Vă aflați în aceeași situație ca la depunerea cererii? Ați mai aflat ceva între timp?

- Absolut nimic!

- Noi, da! A fost multă alergătură, corespondență internă, căutări prin depozite, printre documente de arhivă cu hârtia măcinată de vreme ori cu cerneală ștearsă. Personal am căpătat și o alergie la praf sau mucegai, nu știu, testele medicale n-au descoperit...

- Înțeleg, vă sunt recunoscător...

- Pe urmă, ați avut și un mare noroc. Pe drum, căutările dumneavoastră s-au... întâlnit cu ale unui coleg de la Iași. Fiindcă tatăl dumneavoastră, decedat acum șase luni, făcuse și el demersuri să vă găsească. Sigur, o să mai aveți ceva alergătură. Aveți alt nume decât la naștere, ziua nașterii e 31 august, iar nu 30, cum scrie în duplicatul certificatului de naștere. Mai sunt și altele... Eu o să vă dau o „foaie de parcurs“ cu toate umblările ce vă așteaptă. În realitate vă numeați... Alexandru Tărăboanță.

(Mi-am amintit de moldovenii care lucrau la mine, la șantier, ei ziceau „tărăboanță“ roabei cu care cărau moloz).

Tot ce se păstrase de pe urma tatălui meu (!) încăpuse într-un plic mare, ros și soios, împachetat la rândul lui într-o folie de plastic și legat cu elastic. Mi-am luat o lupă. Înăuntru erau certificatele de deces - format vechi, necunoscut mie - ale mamei și fraților mei, toate eliberate într-o singură săptămână a lui noiembrie 1947. El „tata“, apărea în plic printr-o foaie de eliberare dintr-un lagăr de prizonieri sovietic. Hârtia era în rusă și adăugită de mână în traducere românească. „Mă angajez să nu discut eu nimeni despre tratamentul din lagăr și despre condițiile de internare la Șantierul de Reconstrucție“. Din livretul lui militar am dedus că fusese luat sub arme în octombrie 1942. Când să fi fost făcută poza aceea, în drum, cu toată familia - copiii așezați descrescător ca țevile unui nai, cu el militar - sigur într-o permisie? Lupa am îndreptat-o întâi spre mama: ce bine se ținea după nașterea a cinci copii! Aducea puțin cu Ioana... Apoi am cercetat îndelung copiii. Nu știu dacă eu fusesem ultimul sau penultimul. Parcă mai era unul mai mic. Sau mă înel? Drumul dinainte de Mestecăniș, cu toate ale lui, mi s-a șters din memorie... „Și, la urma urmei, ce importanță are să știu care din ei sunt eu?“

Așadar, „la Tribunal, birjar, la Tribunal!“ Căci - cum glumisem adeseori cu Ioana, trecând prin fața clădirii - sus la Tribunal pe trepte/ multe lucruri sunt nedrepte/ dar mai sunt și... unghiuri drepte!

- Ceva, totuși, vă pot oferi încă de acum, continuase locotenentul: iată poziția locului de veci unde a fost înmormântat tatăl dumneavoastră în februarie. Aici în București, la cimitirul Străulești. Fiindcă, rămas singur și pensionat, a venit să încerce mai îndeaproape să vă descopere...

(„Aici în București?“ E posibil chiar să fi trecut unul pe lângă celălalt!)

Cu topografia cimitirului la mine, am plecat chiar în după amiaza acelei zile să-i caut mormântul. La poartă am luat niște flori de la o țigancă bătrână.

„Ce multă lume s-a mutat acolo!“

Nu mai fusesem de vreo opt ani, de la înmormântarea unui cunoscut scriitor. Ca orice cimitir mai nou, și-a păstrat o ordine a topografiei. Așa că am descoperit repede mormântul.

Nu știu dacă am îngenunchat de voie... sau de uluială. Dintr-o fotografie „trecută în faianță“ și aplicată pe o cruce de mozaic *frecat* mă privea conspirativ... Arătarea din coșmar și din cabina camionului! Am lăsat florile la întâmplare, am mai citit o dată anii nașterii și ai morții (1918-2004) și am ieșit gâfâind pe alei, în cele din urmă alergând. Istovit, m-am trântit pe banca florăresei de la poartă - tocmai o părăsise, lăsând în urmă flori veștejite, cozi tăiate și o baltă de la vărsarea găleților... „Doamne, la ce bun să aflăm despre noi că suntem noi. Cui folosește. Și dacă totuși aflăm, acești noi descoperiți nu au și ei nevoie de identificare? Cu cât sunt eu acum mai bogat? Locotenentul spunea că trebuie să trec și prin

cerneală proaspătă

sat, la Ceplenița, nu departe de Târgu Frumos. Dar de ce, dacă frații sau surorile nu mai există?“

Acum, cu Ioana-Cumana, aici, la „Terasa Jariștei“, de prin zona Barierei Vergului, rememorările, sunt întrerupte de prezența ei: vie, adevărată.

Lui Alexandru, locotenentul îi mai „suflase“ și alte vești: că e unicul moștenitor al unei depuneri de o sută zece mii de dolari și a unui teren cu „viță nobilă“ („Iată-mi deci vița, e nobilă!“). Și că terenul fusese lăsat, „ca lumea“, în arendă, pe trei ani. („Peste un an contractul încetează“).

- Aveți deja de primit din arendă o importantă sumă... Să nu vă pară glumă, domnule... Tărăboanță: Via e o valoare. E pe lângă zona Cotnariilor.

Pe urmă, tot ce s-a întâmplat a intrat în logica... viței-de-vie. Ioana a cerut concediu medical pentru un avort („Amara aia n-ar fi fost atât de amară“). Alexandru i-a interzis. „Doi inși o să fim în stare să ne ocupăm de el, ce naiba. Cât despre viitorul lui... sau mă rog, al ei... îi fac de pe acum un depozit bancar de peste o sută de mii de dolari. Cu clauză. Și să-ți spun una bună: îi lăsăm și cele câteva hectare de viță de pe lângă Cotnari. Dar îl păcălim! Până la majorat... îi bem noi vinurile. Ne vor prinde bine... Știi cum e reclama? Vinuri de viață lungă!“

Ne-am ridicat, am ieșit. Era în București o noapte cu efemeride, păreau o ninsoare în jurul felinarelor. „Ar fi trebuit să ne bucurăm mai mult de clipă decât de... cine știe ce perioadă, deocamdată abstractă“. Ioana mi-a luat brațul până în pasajul taximetrelor. Nu mi-a mai dat drumul până acasă.

emil giurgiuca:

„M-a călăuzit bucuria de a promova valoarea“

Se cuvine a ne aminti că, în urmă cu o sută de ani, în satul Diviciori (azi județul Cluj) a venit pe lume Emil Giurgiuca, poet dintre cei mai interesanți, un devotat al Transilvaniei și al poeziei scrise acolo. Opera sa, bine receptată de către critică, din 1938 (anul debutului editorial) până în 1989 (când a publicat ediția definitivă a poemelor sale) a intrat treptat în umbră, la fel cu aceea semnată de alți congeneri, în agitatul peisaj literar de după 1990.

La împlinirea vârstei de 80 de ani, poetul mi-a acordat următorul interviu, din care sper să reiasă demnitatea sa structurală, ca și refuzul de a face concesii, în plină nebunie ceaușistă, de care Radioul nu era defel scutit. Este un text cu valoare de document, care sper să intereseze și astăzi. (L.G.)

Liviu Grăsoiu: Stimate Emil Giurgiuca iată, s-a scurs mai bine de o jumătate de secol de când semnătura dumneavoastră apare în reviste. Când s-a produs debutul și unde? Ce amintiri deosebite vă leagă de acei ani ai tinereții?

Emil Giurgiuca: Interesul meu pentru literatură s-a manifestat încă de pe când eram școlar. Elevii liceului „Petru Maior“ din Gherla, unde am învățat, scoteau o revistă intitulată „Scânteia“. Acolo mi-am publicat primele „încercări“. Atras de literatură, citeam, firește, și revistele literare pe care le puteam găsi la unica librărie din oraș. Așa am dat peste revista „Datina“ din Turnu Severin. Mi-am luat inima-n dinți și am expediat pe adresa redacției câteva poezii. Și re satisfacția mea, au apărut. Întrezăream un drum deschis. Era în 1924, aveam 18 ani.

Primul meu volum de versuri, intitulat **Anotimpuri**, l-am editat în regie proprie, la Krafft și Drotleff din Sibiu în anul 1938. Tot anul am editat și volumul de versuri solilocvii al prietenului meu George Boldea, decedat în 1933.

Cu aceste volume am inaugurat în 1937 colecția de poezie „Abecedar“, titlu preluat de la revista inițiată de mine în 1933 la Brad, unde eram profesor.

Colecția „Abecedar“ a continuat să apară la Editura Miron Neagu din Sighișoara, înființată din îndemnul meu. În Colecția „Abecedar“ au apărut apoi Mihai

Beniuc: **Cântece de pierzanie**, **Cântece noi**, Teodor Murășanu: **Lilioară**, Grigore Popa: **Cartea anilor tineri**, Vlaicu Barna: **Brume**, Ștefan Popescu: **Poeme**, Dan Botta: **Comedia fantasmelor**, Octav Șuluțiu: **Pe margini de cărți**, V. Beneș: **Hanul Nașu** (nuvele), Lucia Demetrius: **Destine**, Grigore Popa: **Peisaj ardelean**, Gala Galaction: **Papucii lui Mahmud** și altele.

L.G: Ați colaborat la mai multe reviste de nuanță tradiționalistă. Cum se explică această opțiune?

E.G: Nu se pune problema unei opțiuni. Poate că această impresie să o fi dat universul meu liric. Să ne amintim ce spune Lovinescu în **Istoria literaturii române contemporane**, apărută în 1937: „Literatura noastră estetică nu începe decât odată cu veacul al XIX-lea așa că, din lipsa unei tradiții seculare și a unei epoci clasice, nu putea avea un tradiționalism teoretic în sens strict științific, ci un conformism etnic... În acest sens de conformism, în literatură, el este rezultatul fatal și al psihologiei individuale, integrate în parte în psihologia colectivă și al materialului lingvistic“...

Apoi, ceva mai departe: „sufletul agrar al poporului român nu s-a realizat prin Creangă și Coșbuc din îndemnul unei ideologii a momentului, ci prin însăși structura lor sufletească de scriitori ieșiți și crescuți din sânul poporului. Problema nu se pune, deci, pentru acești scriitori

rurali, care nu puteau să descrie și să cânte decât ceea ce cunoșteau mai bine“. Aici se încheie citatul din Lovinescu. Iată așadar de unde vine „universul meu liric“. Sunt un om de la țară în sufletul căruia s-au strâns emoțiile copilăriei, basmele iubirea de pământ cu inefabilele ei nuanțe.

L.G: De care scriitori ce colaborați la „Gândirea“, la „Datina“, la „Gând Românesc“, la „Universul literar“ v-ați simțit apropiat?

E.G: După cum v-am mai spus, cu „Datina“ am luat legătura prin poștă. Cu mai târziu am fost coleg de facultate și prieten cu Al. Dima e o simplă întâmplare. O legătură mai strânsă, de ordin literar firește, am avut cu Perpessicius, criticul cu inima deschisă, în care pot spune că simțeam un prieten mai mare. El m-a îmbrățișat cu entuziasm și mi-a publicat versurile în „Universul literar“, pe care-l conducea. În același timp, tot sub auspiciile lui, au debutat și prietenii mei Cicerone Theodorescu și C.I. Siclovanu.

Bun prieten am fost și cu Ion Chinezu, directorul revistei „Gând Românesc“.

Inteligență scriitoare, distins critic literar, adânc cunoscător al literaturii maghiare, profesor strălucit. Am fost unul dintre colaboratorii statornici ai revistei sale de nobilă ținută care mobiliza spiritualitatea românească din Transilvania, apelând și la scriitori de peste Carpați.

Amintesc de asemenea, printre prieteni, pe Mihai Beniuc și Ion Vlasiu, prea cunoscuți pentru a-i mai prezenta.

L.G: Cred că perioada cea mai bogată a activității dumneavoastră s-a produs la sfârșitul deceniului al 4-lea și începutul celui de al 5-lea. În 1938 și în 1943 ați publicat două volume originale, iar în 1940 și în 1943 ați întocmit două antologii: *Poezii tineri ardeleni* și, respectiv, *Transilvania în poezia românească*. Să zăbovim puțin asupra acestor antologii, pentru că ele reprezentau o atitudine protestatară în urma Dictatului de la Viena. Care este ideea dominantă a lor și ce v-a îndemnat să le alcătuiți? Ce autori cuprindeau?

E.G: Perioada de după Unirea cea mare din 1918 până în 1940 a fost pentru literatura română una de ani buni, cu recolte bogate în toate genurile. Acum apar opere fundamentale în proză, ca și în poezie: marile romane ale lui Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bergescu, Gib Mihăescu, Anton Holban, nuvelele lui Pavel Dan, inegalabilele cu egeri de poezie *Cuvinte potrivite*, de Tudor Arghezi, *Joc secund* de Ion Barbu, *Plumb* (reeditare) și *Scânteii galbene* de G. Bacovia, *Poemele luminii*, *Pașii profetului* de Lucian Blaga.

O nouă generație de critici literari contribuie, prin presa periodică sau cea zilnică, la difuzarea valorilor și educarea gustului public. Alături de mai vechii G. Ibrăileanu și Mihail Dragomirescu, magistratura criticii e exercitată acum de E. Lovinescu, Perpessicius, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Ion Chinezu, Octav Șulțiu.

Acum apare, sub îngrijirea lui I. Pillat și Perpessicius, *Antologia poezilor de azi*, în două volume, primul tipărit în 1925, al doilea în 1928, cuprinzând fiecare câte 35 de poeți, note bibliografice și „chipuri” (portrete) de Marcel Iancu.

Se ridică apoi o nouă generație de poeți și, în 1934, apare în Editura Fundației, sub îngrijirea lui Zaharia Stancu, *Antologia poezilor tineri*, cu 55 de portrete de Margareta Sterian.

În antologia Pillat-Perpessicius, dintr-un număr de 70 de poeți, doar 6 sunt ardeleni: Ion Al. George, Lucian Blaga, Aron Cotruș, Octavian Goșca, Emil Isac, Vintilă Russu-Sirianu.

În cea a lui Zaharia Stancu, din 55 de poeți antologați sunt doar trei ardeleni și un banățean: I.Th. Ilea, Teodor Murășanu, Emil Giurgiuca și I. Miu Lărcă.

Așa că am alcătuit, și ca un act reparatoriu, antologia *Poezii tineri ardeleni*, cu 18 măști în lut de Ion Vlasiu, cu prefață și prezentările de mine. A apărut tot în Editura Fundației. Această apariție era justificată, impusă de mișcarea literară declanșată în Ardeal de revistele „Abece-dar”, „Gând Românesc” și „Pagini Literare”.

M-a călăuzit bucuria de a promova valoarea.

În antologia *Poezii tineri ardeleni* au intrat: Ștefan Baciuc, Ion Bălan, Vlaicu Bârna, Mihai Beniuc, George Boldea, Radu Brateș, Teofil Bugnariu, Olga Caba, N. Caranica, Emil Giurgiuca, Ion Th. Ilea, Ion Moldoveanu, Teodor Mărășanu, E. Pamfil, Grigore Popa, Ivonne Rossignon, Valentin Strava, C.I. Siclovanu.

Antologia *Transilvania în poezia românească din 1943* este o replică la antologia apărută cu puțin timp înainte la Cluj, a poezilor maghiari, intitulată: *Veeseiben tundoklo Erdely - Ardealul oglindit în poezii*.

Deși primul poet antologat în *Transilvania în poezia românească* este V. Alecsandri, fapt care-i conferă antologiei o dimensiune istorică (include perioada 1848-1943, anul apariției volumului), accentul acut al poeziilor din urmă cade asupra dramei prin care trecea Transilvania în urma Dictatului de la Viena.

De altfel, și cel de-al doilea volum de versuri al meu, apărut în 1943, intitulat *Dincolo de pădure*, adică Transilvania, e cartea deznădejdiei mele, dar și a speranței.

L.G: Revenind la poezia dumneavoastră, originală, unii comentatori consideră *Semne pe scurt drept cel mai reprezentativ volum al dumneavoastră. Sunteți de acord?*

Cum ați privit și priviți părerile criticilor față de opera dumneavoastră?

E.G: Într-adevăr, așa este.

Am avut bucuria ca, încă de la început, în pofida unor rezerve - ca aceea a abundenței regionalismelor, desigur judicioasă critică să intuiască esența liricii mele. M-am bucurat de atenția unor critici apreciați în epocă, a căror valoare a fost confirmată în timp, ca și de simpatia literară a unor spirite sensibile și rafinate contemporane. Am să enumăr, spre satisfacția mea, dintre primii pe Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Călinescu, Chinezu, Dragoș Vrânceanu, iar dintre ceilalți pe Dumitru Micu, Ov.S. Crohmălniceanu, Eugen Simion, G. Dimisianu, Leon Baconsky, Victor Felea, V. Fanache.

L.G: Ați fost, decenii în șir, profesor de română la licee din țară și din Capitală, continuând o tradiție în care sunt cuprinși Lovinescu, Streinu, Cioculescu și alții. A fost vorba de o vocație? Cum a coexistat ea cu poezia? Dintre elevi au ieșit și scriitori?

E.G: Cred că da. Studenții Facultății de Litere din București, unde am urmat și eu, în vederea absolvirii Seminarului Pedagogic Universitar, trebuiau să asiste la lecțiile predate de profesorii titulari în specialitatea respectivă și apoi să facă ei înșiși lecții practice. Având ca materie principală „Literatura Română” am fost repartizat la profesoara Elena Rădulescu-Pogoneanu, la Liceul „Titu Maiorescu”. Lecțiile predate de ea erau o încântare. Elevi și profesor erau captivați la pagina citită în clasă. Prin uluitoarea putere a întrebării și răspunsurilor, se înălțau cu ochii uluiți ai asistenței construcții ale minții, valori ale textului scoase în lumină, lăsate să strălucească în ochii tuturor.

Atunci mi-am dat seama că a fi profesor e o vocație. Pentru un profesor de literatură, cele două vocații nu puteau decât să se conjuge. - Da, i-am avut elevi, câte un an sau doi, pe Francisc Păcuraru, Samuel Domokos, profesor universitar de limba română la Universitatea din Budapesta, pe Fănuș Neagu, Virgil Nistor, Mihai Zamfir. Pictorul și graficianul Octav Grigorescu scria versuri de mare sensibilitate. Nu știu dacă mai continuă.

L.G: În final o întrebare inevitabilă: pe când un nou volum semnat de Emil Giurgiuca?

E.G: În curând. Peste un an sau doi...

L.G: Vă mulțumesc foarte mult pentru aceste mărturisiri.

P.S: Interviuul a fost difuzat într-una dintre emisiunile „Scriitori la microfon” din decembrie 1986.

A consemnat
Liviu Grăsoiu

document

Urcăm în carusel

și despicăm tăcerea, aruncându-ne-n apele aerului
ca-ntr-o oglindă subțire,
cu toți oamenii în privire,
derulându-se înapoi.
Vântul e turmentat,
umerii ne-apasă spre spate,
lucrurile se pierd sau renasc,
umbrele nu mai au rădăcini.
Fugim de lucruri, de clipe,
toate rămân în urmă,
nu ne ajung,
trec peste noi
sau noi peste ele.
Ne ținem de mână,
doar aerul, vâjâind,
ne desparte.
Cădem în gol,
plămâni se strâng,
gâtul ne arde,
țipătul ajunge la nori.
E greu să fim noi înșir e,
când am putea fi păsări sau ploi,
există atâtea posibilități.

Nu mai gândi, îmi sp m,

lasă cuvintele să gândească,
nu mai căuta nimic, nu răscoli,
nu trebuie să inventezi mereu,
locuri, zile și lucruri,
prea multe gânduri, odihnește-te
stai într-un colt, liniștită,
în timp ce literele
se vor strânge sau revărsa,
populând la întâmplare spațiile.

Strada aleargă,

nu întâlnesc îngerul,
doar omul cu copite de cal,
omul de carne, omul de piatră,
omul de fier, omul de teamă.
Strada aleargă,
nebunii se-aruncă de la etaj,
omul cu copite de cal
e încă aici, încălecând
muchia bolnavă a zilei
și țintind clipele
cu o îndoială metalică,
înainte de a trage.

Strada e tot mai strâmtă,

mă pierd prin betoane,
fără să mă poată vedea cineva.
Blocurile se-apropie ot lic,
mă-ncolăcesc cu rădăcini de ciment,
nesfârșite reptile,
părând nerăbdătoare să afle
ce se ascunde în spatelul cărni.

Nu simt nici foame, nici sete,
visul nu mai visează,
gândul nu mai gândește
mă subțiez, mă târâsc,
unghiile-mi urcă pe ziduri,
scuip asfalt și scame de vise,
nu mă vede nimeni, nici măcar eu,
unde sunt, nu mai sunt...

Azi, lumea s-a schimbat.
Florile învață geometrie,
noi vorbim prea mult,
până epuizăm toate cuvintele
și altele nu se mai nasc,
ascultăm voci care vin din afară,
mâncăm ziare la prânz
și vidul ne umple de cuiburi,
respirăm tot mai rar, de spaima
de a nu cădea în ele.

Îmi înghit vorbele, visele

și învăț să fiu altceva.
Mă ghemuiesc în mine,
gândind că nu m-am născut
în lumea în care trebuie.
Umbra se dilată, eu mă contract,
mă abandonez lucrurilor,
iau forma camerei în care intru,
a omului din fotografie,
a așternutului, a pernei înghețate,
a aerului negru și tăcut.
Mi-e uscat sângele,
sufletul meu nu are drum.

Pipăi chipul eteric

ce se poate dizolva în orice secundă.
Ridurile mă privesc drept în ochi,
surâzând colțuroase,
le palpez și nu sunt minciună,
dar parcă nici realitate
și nu pot să nu mă întreb,
dacă nu e totul o înscenare.
De ce e atât de ușor să cred
în ceea ce-mi spune-o fantasmă-n oglindă,
când ceea ce simt contrazice tot?

Plouă pe pânza de păianjen.

Vin alte și alte vise,
pe care nu le-am mai visat înainte.
Se-agață de-un gând
și nu mai pleacă niciodată,
umplând spațiul, cândva gol.
Mai târziu, mult mai târziu,
apar șobolani sau alte rozătoare
și le ronțăie vertebrele,
explorându-le, până se plictisesc.

Cu o mai mare încălzătură emotivă este poezia intimității răvășite, a dramei de conștiință (**Focul, Ruga, Avatar, Gând de noapte, Autobiografie**).

Așa, dorința de ieșire din stăpânirea străbunilor, din convenții și dintr-o tradiție strivitoare:

Îngăduie, o Doamne, ca cenușa anilor rămași

*s'o trăiesc fără simetrie și punctuație...
mi-e creerul beat și bînav de-atîta civilizație (...).*

Așa, depersonalizarea și singurătatea într-o lume a conflictelor sângeroase:

*Goală sunt de la facerea lumii (...)
disperările cresc imens valurile lor înecă zidurile (...)*

Unde sunteți voi, frați ai nei, de idei, de sânge?

Angajamentul liric în fața „marelui poet“ (care, dacă nu este același cu cel căruia i se dedica poemul: Eugen Jebeleanu, avea, probabil ca și acesta, un mare rol în vreme: știut fiind că, alături de Geo Dumitrescu, Radu Boureanu, Cicerone Teodorescu ș.a., Jebeleanu era în fruntea scriitorilor angajați în revoluția literară), așadar acest angajament poetic, fundamentat pe infiltrația umanitaristă a poeziei sale, nu va rămâne fără acoperire. Sanda Movilă a făcut parte din seria scriitorilor onorabil, de mijloc, în deceniile realist-socialiste, scriind o poezie minoră, dar „pe linie“ (**Fruct nou**, 1948) și un roman așijderea (**Pe văile Argeșului**, 1950).

O convertită declarată („Motoarele sunt noile harfe./ Căci vechile ipare au fost sparte./(...)/ Suntem frați cu tractorul, țărâna, uzina./ Mina și poezia/(...)/ A noastră e gloria!“) este și Sanda Movilă (1900-1970).

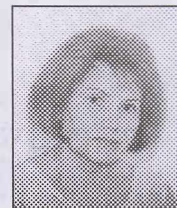
După recuzita evazionistă (ublată de tema războiului și placheta din 1946 (**Călătorii**)), comentată în capitolul despre modernism, poeta revine în 1948 cu altă față, aceea a poeziei noi, cvasioficiale, din volumul **Fruct nou**. În plus este o prezență activă în presa literară cu poezie angajată, profund ideologizată. Tipărite în primele luni ale anului, când editurile tradiționale mai existau, versurile Sandei Movilă sunt precedate de două recomandări - și, probabil, justificări ale actului editorial atât de dificil (nealocarea cotei de hârtie tergiversarea aprobărilor de tipărire etc.) în acele vremuri tulburi.

O recomandare aparține Editurii Casa Școalelor care, pe verso-ul foii de titlu, face următoarea precizare despre „arte: „Îndemn la lupta constructivă, traducere lirică a ideilor progresiste. Poemele din volumul de față au o poziție ideologică bine definită și se încadrează perfect în spiritul socialist al noii societăți românești“.

Alte recomandări, centrate pe ideea „versuri noi scrise de o poetă reche“, aparțin prefăcătorului cărții, Octav Șuluțiu. După ce o încadrează în galeria scriitoarelor proeminente din răstimpul înarbelic (Elena Farago, Hortensia Papadat-Bengescu, Ticu Archip, Cella Serghi, Lucia Demetrius, Elena Mătasă, Ioana Postelnicu), după ce-i fixează motivele poetice interbelice (iubirea - ca „gineceu perpetuu“, spațiul familial -

MOMENTUL LITERAR 1944-1948. POEZIA

Drumul unei poete: Sanda Movilă (II)

ana selejan

„univers artificial de jucărie și feerie“, evazionismul ș.a.), după ce fixează momentul, încă timid, al reorientării poetice (dinspre intimismul minor, poetizant și mimetic, spre poezia războiului în ciclul „Anii morții“ din volumul **Călătorii** (1946)), Octav Șuluțiu anunță că, prin acest volum, poeta „își schimbă uneltele lirice cu cele ale luptei ideologice (...) a făcut ceea ce pretind vremurile de astăzi: și-a angajat poezia, a pus-o în slujba ideilor sociale noi. De la princesele japoneze din 1925, ea a ajuns la femeile muncitoare din România anului 1948, iar de la cavalerii feudali din balade la tovarășul Badea de la tipografia CFR Grivița Roșie. (...) Sanda Movilă a pornit pe un drum nou“.

Cuprinzând 25 de poezii - dintre care opt sunt reproduce din ciclul „Anii morții“ (1941-1944), volumașul demonstrează elocvent schimbarea la față a poeziei Sandei Movilă. Două texte (**Nimeni nu poate opri istoria și Întoarcerea din vis**), veritabile arte poetice, lămuresc acest viraj neașteptat:

Nimeni nu poate opri istoria...

A sunat ceasul, s-a făcut pasul.

*AZI, nu privește îndărăt. Desuet pare ERI
Caretă cu geamuri și smalțuri și emblemele*

și-au pierdut poemele. O nouă poezie răsună,

*bună și caldă ca o pâine, pentru azi,
pentru mâine. Poezia muncii s-a scris
cu mult sânge, cu mult vis. Dar visul
s-a izbândit.*

Dar nu numai atât: **Fruct nou** demonstrează și capacitatea poetei de a detecta temele și viziunea ideologică a noii poezii, volumul încadrându-se perfect în mitologia noii poezii. Păstrându-și tehnica și forma anterioară (discursivitate, plasticizări factice), poemele Sandei Movilă au un conținut nou, o nouă atitudine: revoltă, radicalism, un ton mult mai energic, demascator sau apologetic, după motiv. „Noul drum“ al poetei înseamnă - poezia trecutului glorios al clasei muncitoare: **Grivița Roșie**:

Șasesprezece Februar (...)

*Fierbinte și roși pe stradă,
în zăpadă. Tipăt de biruință și slavă;*

- tema înfrățirii „muncitorului intelectual“ cu cel „manual“:

Tovarășului Badea, de la tipografia CFR „Grivița Roșie“

Cât munții va crește puterea noastră (...)

*Îmbrașișai am pornit pe drumul nou
cântând din trâmbițe și goarne. Toată țara*

*ne-a răspuns ca un ecou, Crai nou
răsărise pe cer;*

- apologia expresă a modelului sovietic, fie că e vorba de revoluția din 1917 (**Revoluția**) sau de comsomoliști (**Timp și fruct nou**), fie că e vorba de industrie, simbolizată de orașul muncitoresc, trepidant, veșnic voios:

*Vino s-ascuți muzica veselă a marșului
vieții*

*răsunând pe străzile marilor orașe roșii
(...)*

*să vezi cuptoarele uriașe în care se coace
azima nouă*

*când zorile roșii își fac baia de rouă
(Simfonia marilor orașe roșii)*

- adeziunea și apologia indirectă a acestui model și simbol printr-o avalanșă de culoare roșie; abuzul de roșu este prezent în fiecare poezie a actualității;

- poezia lozincardă, de imn și marș:

Slavă vouă, femeilor patriei mele

plante înalte și curate,

*care-ați crescut cu frunțile, ne-ncovoiate
spre dreptate și libertate (Imn femeilor*

muncitoare)

- în fine, în versuri la fel de poticnite, alte motive „majore“, dezvoltate încă din titlu. Așa: solidaritatea internațională cu cei asupriți (**Cântecul întemnițatului din Bastilia, Cântec pentru sora cea neagră, Scrisoare pentru sora cea neagră**). Așa: motivul păcii (**Pentru popoarele iubitoare de pace**), al muncii (**Aur** ș.a.).

În poemul **Întoarcerea din vis**, Sanda

istorie literară

Movilă își imaginează un tribunal al duhurilor, care-i judecă poezia anterioară:

*- Caraghioase-ți sunt poemele
ca din alt veac pâlăriile cu penele,
plicurile și batistele cu emblemele.*

Făcându-și necesara autocritică, poeta promite că se va orienta spre alte teritorii, încât poezia să fraternizeze cu noile realități:

Dar duhurile bune (...)

*Mi-au șoptit: „Asta e viața! Citește-o
bine!“ (...)*

*- „Frați ai mei, am strigat trupurilor/
fără căști (...)*

Surori ale mele, am strigat mamelor (...)

Primiți-mă lângă voi, să vă încălzesc,

să v-aprind focul în vatră,

*să vă frământ azima, să vă pregătesc cina
să vă dau lumina.“*

Indiferent de etapa estetică, poezia Sandei Movilă a suferit întotdeauna de o rarefiere a lirismului, de manierism și de patetism desuet. Impresia de lucru forțat, fals, este și mai accentuată în acest volumaș, nu numai din cauza incapacității găsirii tonului și trăirii poetice autentice, cât, cred eu, dintr-o inadecvare structurală la „poezia marilor gesturi“. Avea dreptate Al. Philippide, care încă de la începutul anului 1945, avertiza în revista „Torța“ asupra pericolului uniformizării spațiului poetic românesc prin campania de atragere a poezilor spre lirica pentru mase: „se agită prin... v. **Trădarea** 1992, p. 60, pct.68C... drâmbă“.

vaclav havel:

Confuzia sau „Treaba lui, îl privește“

Personajele: Xiboi, Împăratul, Primul deținut, Al doilea deținut, Al treilea deținut

(La ridicarea cortinei, în stânga scenei o ușă în dreptul căreia stau înghesuși Primul, Al doilea și Al treilea deținut; în fruntea lor, Împăratul. Toți rași în cap, mai mult sau mai puțin tatuați - cel mai mult Împăratul. În uniformă vărgată de pușcăriaș se uită toți patru țintă la Xiboi. În partea dreaptă a scenei, trei pricuri metalice suprapuse - pe ultimul stă în capul oaselor Xiboi, și el ras în cap și în uniformă de pușcăriaș, dar netatuit. E boboc și-i privește oarecum speriat pe cei patru înghesuși în fața ușii. Pauză prelungită, încordată.)

Împăratul (lui Xiboi): Se spt ne că ți-ai aprins după ce-a sunat deșteptarea (Scurtă pauză)

Primul deținut (Împăratului): Și-a aprins, l-am văzut cu ochii mei.

Împăratul: (spre Al Doilea de inut): Adevărat?

Al doilea deținut: Adevărat.

Împăratul: Tu nu știi când să strigă adunarea pentru haleala de dimineață? (Scurtă pauză)

Primul deținut: Știe - zece minute după deșteptare.

Împăratul (Spre Al Doilea de inut): Știe?

Al doilea deținut: Cum să nu știe?! Tuturor bobocilor li se spune.

Împăratul (lui Xiboi): Ascultă, puișorule. Ca să fie clar. Între deșteptare și haleala de dimineață avem zece minute. În timpul ăsta e musai să ne întolim, cine vrea poate să se și spale, să se pișe, nimeni nu-l împiedică, e dreptul fiecăruia, și cine are chef poate să înceapă să-și facă și patul. E mai bine așa, cu rândul, ca să nu ne încurcăm unul în picioarele altuia. Se înțelege că deschidem și geamurile, ca în timpul potolului să iasă dinhoarea bășinilor slobozite în timpul nopții. Așa-i regula aici, așa a fost și așa rămâne. Clar? Pe urmă toată lumea își pregătește gamela, își trage ciplica și așteaptă apelul. În clipa aceea e musai să ieșim buluc din celulă și, fără zăbavă, ne încolnăim pe coridor. Dacă pierdem încolonarea, gaborul ne mână înapoi și așteptăm alt apel. Deci, să fie clar și să n-avem vorbe. Nimeni nu-și poate îngădui să-și pună palma-n cur, să nu fie gata, să nu-și găsească gamela sau să zăbovească strivindu-și chiștocul, și din pricina lui s-o cacarisim cu toții. E la mîntea coșului, nu? Că doar n-o să ne întorcem toți să așteptăm alt apel din pricina unui neisprăvit. Clar? Cine nu vrea să înțeleagă, îl facem noi să înțeleagă, pricepi?

Primul deținut (Împăratului): Toți pricepem și înțelegem și toți facem așa...

Al doilea deținut (lui Xiboi): Și dacă pică pe aici vreun fute-vânt, care-și înch puie să-i merge șusta și se cacă pe toate, se înșeză! Asta o poate face cel mult o dată...

Împăratul (lui Xiboi): Deci, cum să fie clar: între deșteptare și haleală avem treabă pe ruptelea. N-avem timp de căcănării. Și cu atât mai puțin de pufăit. Nu-i în obiceiul nostru - pe scurt, nu ține. După haleală e altceva, toată lumea poate să-și aprindă, dacă are ce - atunci e timp destul și pe nimeni nu descurajează. Dar înainte de potol, să fie clar, nu se fumează! Așa-i regula în ogeagul nostru, așa a fost de când lumea, și așa rămâne. Celi douăzeci de minute, până ne întorcem de la haleală, poate rezista fiecare, fără probleme. (Spre Al Doilea de inut.) Am dreptate?

Al doilea deținut: Clar...

Primul deținut (Împăratului): Toți rezistăm...

Împăratul (lui Xiboi): Ce mai tura-vura - scurt pe doi: Înainte de haleală la noi nu se fumează.

Primul deținut (Împăratului): Cu atât mai mult cu cât în timpul ăsta aici se aerisește ca să iasă...

Împăratul (lui Xiboi): Sigur, și asta... Dar mai cu seamă, avem aici oameni care - scurt pe doi - nu suportă mirosul de fum când se trezesc. Nu le place, le cauzează, le face rău la bojoci... și, scurt pe doi, nu doresc... E clar?

(Xiboi tace, strânge doar din umeri, descumpănit.)

Primul deținut (răcnește): Ai auzit ce-a spus Împăratul? (Xiboi tace, strânge doar din umeri, descumpănit) Pe cine-l prindem cu chiștocul în gură după deșteptare i-l smulgem cu mestecătoare cu tot!

Împăratul (lui Xiboi): Ce fac în alte celule, îi privește, e treaba lor. Aici, după deșteptare, nu se fumează. Asta-i valabil pentru toată lumea și, în primul rând, pentru boboci! Asta am vrut să-ți spun, camarade. Și ține minte că nu ți-am spus-o doar în numele meu, ci al tuturor (spre Al Doilea de inut): Este?

Al doilea deținut: Clar.

Primul deținut (Împăratului): Așa gândim cu toții.

Împăratul (lui Xiboi): Toți s-au prins că pufăi dimineața, și pe chestia asta au ieșit vorbe. Destule, ca să zic așa. Dar eu le-am spus că ești nou și încă nu știi ce și cum. Și vorbele au încetat. Azi, mă rog, trecă de la noi, ți-a mers, dar pe viitor ține minte că încă nu s-a întâmplat ca un boboc să vină să ne învețe alte obiceiuri. Așa ceva nu ne interesează. Ți-o spun, ca să știi și să n-avem vorbe.

Primul deținut (Împăratului): De când mă aflui aici nimeni n-a avut curajul să lucreze înainte de potol...

Împăratul (lui Xiboi): Mă rog, chiștocul de azi ți-l trecem cu vederea. Dar, să fie clar, pentru prima și ultima oară... Pricepi? (Xiboi strânge din umeri descumpănit.)

Al doilea deținut (Se răsteste la Xiboi): Ce te bunghești, așa, bă, pulă-bleagă! N-ai auzit? Împăratul te-a întrebat ceva! (Pauză)

Împăratul (lui Xiboi): Cum bine vezi, deocamdată nu facem caz de povestea asta. De-acum însă, știi ce și cum, și vezi, ai grijă să te conformezi, ca să n-avem vorbe. (Pauză mai îndelungă): Mda, și dacă tot veni vorba, ar mai fi ceva. De mâine îți aranjezi patul ca toate lumea. Dacă alți pot, o să poți și tu. Nu ne interesează ca din pricina unui fute-vânt să pierdem în fiecare zi câte un punct și pe urmă tot ogeagul să plătească oalele sparte fiindcă un șobolan proaspăt venit nu știe să-și facă patul așa cum prevede regulamentul. Dacă nu te prinzi și nu-ți bagi mințile în cap, și mâine n-o să-l aranjezi ca toți ceilalți, toată seara o să stai să înveți.

Al doilea deținut (lui Xiboi): La nevoie, ți-l desfacem și de zece ori.

Împăratul (lui Xiboi): Pătura trebuie să se vadă doi centimetri de jur împrejur - gulerul cearșafului la nivelul mîncătoare și așa mai departe... Te învață băieții...

Primul deținut: Las' pe mine... Am eu grijă de el...

Împăratul (lui Xiboi): Ai înțeles? (Pauză) Toți s-au deprins, te deprinzi și tu. Clar?

Al doilea deținut (lui Xiboi): Tu n-ai, pulă-bleagă? Ciripește ceva când te întrebă împăratul - te-n cur să te fut!

Primul deținut (Împăratului): Vreun greu de cap? Vreun dangolac?

Împăratul (lui Xiboi): Ai frecat azi dimineața spălătorul? (Pauză) Săptămâna asta ești de serviciu, te ocupi de curățenie și răspunzi de toate. Și dacă-ți închipui c-o să dai rasol, hârș-hârș, cu mântura, te înșeli al dracului. Sub pat ștergem frumos cu cârpa, mai ales în colțurile de jos, unde gaborii se uită cu lanterna - praful se șterge peste tot, spălătorul se spală, se freacă, se lustruiește - la fel și latrina. Azi a fost ceva de groază, ai avut baftă ca peste zi n-a dat pe aici niciun gabor. Altfel o pizdeai. Deseară însă, înainte de inspecție, controlez totul, personal. Suntem un colectiv, toți suntem egali, nimeni nu face excepție. Cu atât mai puțin un boboc care își mai aprinde și un chiștoc azvărlit de nu știu cine în fața porții!

Al doilea deținut (lui Xiboi, răcnind): Și mă dă-te jos, în pizza mă-tii, când îți vorbește împăratul, pulă-bleagă! (Xiboi rămâne neclintit pe patul lui și zămbește descumpănit. Pauză încordată. Al doilea deținut vrea să-l tragă, dar Împăratul îl oprește.)

Împăratul (spre Al doilea de inut): Stai (Pauză. Apoi spre Xiboi) Uite ce, băiete, dacă-ți închipui, cumva, c-o să-ți faci de cap aici din prim zi, și-o să te joci cu noi făcând pe împăratul, atunci află că în ogeagul ăsta nu faci purici. Așa că gândește-te bine... Pe ăștia de teapa ta îi avem în buzunar și mai cunoaștem și alte metode ca să l venim de hac - asta ar trebui să-ți fie clar! (Pauză)

Primul deținut (Împăratului): Asta-i pidosni rău de tot...

Împăratul (lui Xiboi): Și jos din bîrlog s-aude!!! (pauză, Xiboi nu se clintește)

Al doilea deținut (răcnește): N-ai auzit (Pauză, Xiboi nu se clintește)

Împăratul (lui Xiboi): Uite ce, flăcăule, mi nu-mi place să fitu luat peste pulă! Pricpem?! Cumine nu-ți merge!

Primul deținut (lui Xiboi): Hai, repede jos și cere-i iertare împăratului (Pauză, Xiboi nu se clintește, zămbește, doar, descumpănit)

Al doilea deținut (lui Xiboi, răcnind): Ascultă, bă, cârnafumat, căcăstoare împuțită! (Se repede și-l trage pe Xiboi de picioare, acesta cade la podea. Al doilea deținut îi arde un șut în fund după care revine și se alinază lângă Împărat. Xiboi ridică încet și se uită nedumerit la cei prezenți. Pauză mai îndelungată.)

Al treilea deținut (cu vocea scăzută): Băieți. (Pauză. Toți își îndreaptă privirea spre Xiboi)

Împăratul (fără să se întorcă, se adresează Deținutului 3): Ce s-a întâmplat? (Pauză - toți s holbează la Xiboi)

Al treilea deținut (cu vocea scăzută): Ăsta - altă nație de om - ungur sau așa ceva... (Toți se uită întrebător la Împărat - pauză încordată)

Împăratul (După un timp, cu vocea scăzută): Treaba lui, îl privește... (întinde spre Xiboi încercând să-l privească de rele. Cei trei deținuți urmează și ei cu pas domol - îl încercuiesc toți patru pe Xiboi și se strâng tot mai mult în jurul lui Cortina).

Traducere de

Jean Grosu

ion druță:

Lumânarea Recunoștinței

Cuvânt rostit cu prilejul dezvelirii monumentului

Doamnelor și domnilor! Dragi soroceni, pământeni, oaspeți veniți de prin toate ășezările Moldovei!

„Lumânarea Recunoștinței”, acest monument ridicat pe stâncă, deasupra bătrânului Nistru, la marginea Sorociei, este, poate, cea mai controversată, dar și cea mai importantă zidire în istoria modernă a Moldovei. Aici zac, vărsate în temelii, legate p atră în piatră, suferințele, speranțele și truda multor generații.

Vă mai aduceți, poate, a minte de entuziasmul ce cuprinsese întreaga Moldovă acum cincisprezece ani, când a apărut ideea înălțării acestui monument. Nu era sat, nu era casă să nu fi răspuns la chemarea noastră. Elevii aduceau la școală rubla colbăită, a adată, câștigată de părinți pe câmpurile colhozului, o aduceau cu dragoste și smerenie, conștienți de faptul că participă la un eveniment istoric, la înveșnicirea memoriei Marelui nostru Poet Anonim, autorul **Mioriței**. Acum, acei elevi, ajunși oameni maturi, pot zice - am făcut și noi, împreună cu părinții, câte ceva pe lumea asta: am înălțat, iată, la Soroca, la mormântul lui Badea Mior, „Lumânarea Recunoștinței”.

Măreț, evlavios și atotputernic, domnitor peste aceste spații imense din stânga și dreapta Nistrului, Badea Mior apare azi ca monumentul cel mai vital al societății noastre, pentru că aici, în temelii acestei lumânări de piatră, arde lumina Marii Adunări Naționale, erupția care a și dat naștere tânărului nostru stat - Moldova Suverană.

A fost o zi, poate chiar mai puțin decât o zi, a fost o oră când toți eram un trup și un suflet. Nu am fost însă vrednici să ne păstrăm unitatea. Cu vremea, societatea, măcinată din interior, presată din exterior, s-a raționat, fărâmițat, risipit, dar a fost o zi, mai bine zis o oră, când toți eram un trup și un suflet.

Dacă ar fi să dăluim în piatră numele tuturor celor ce-au participat cu truda, cu credința, cu banul la făurirea acestui monument, nu ne-ar ajunge nici pietrele acestei lumânări de aproape treizeci de metri înălțime, nici cele peste șase sute de trepte ce u că de la apele Nistrului până în piscul dealului.

La înveșnicirea memoriei autorului **Mioriței** au participat floarea intelectualității moldave, talentele crescute pe văi și dealurile plaiului natal, bărbații de stat care au știut să rămână până la capăt credincioși poporului, savanți din mai toate domeniile științei, oameni simpli de la periferia orașelor și a orașelelor, modești pensionari care luptă cu sărăcia și bătrânețile.

Mulți dintre fondatorii acestui monument au și plecat în lumea celor drepiți, lăsându-ne cu gură de moarte să ducem la bun sfârșit cele începute. Azi le putem transmite de aici, din acest vârf de deal, în lumea veșnicilor-dormiți în pace, frați și surori. Săvârșiti -s-a. Cele puse cândva la cale s-au împlinit.

Din păcate, din păcate, din păcate...

Potrivit unei vechi și dramatice datine, pecetluită în **Meșterul Manole**, la noi, în fiecare zidire măreață se obișnuiește a zidi și câte un suflet viu. Așa ni-e zodia. Așa ni-e soarta. „Lumânarea Recunoștinței” nu a fost o excepție

în această privință. Pe parcursul celor cincisprezece ani, cât s-au dus bătălii în jurul acestui monument, Moldova a văzut multe de toate. Și bune, și rele. Cum era și de așteptat, Badea Mior deseori se pomenea și el amestecat în josniciile noastre, ponegriț, umilit, batjocorit, învinuit de înaltă trădare.

La un moment dat, totul se opri. În vârful dealului nu se mai lucra. Însăși ideea monumentului părea înmormântată, pentru că, în linii mari, activitatea umană are numai două fațete: ori faci, ori desfaci; ori aduni, ori risipești. Vremea adunării și vremea aruncării pietrelor, precum zice Sfânta Scriptură. Din păcate, noi veșnic confundăm aceste două feluri de-a face politică și chiar de-a trăi pe lume - aci adunăm, aci risipim; și iar zidim, iar începem a arunca cu pietre în toate părțile...

Dar, mare este Dumnezeu...

Taina tuturor monumentelor o constituie ecoul pe care îl trezesc în sufletul trecătorilor, acest ecou fiind unicul mandat cu care monumentul intră în istorie. Deseori, monumente de toată frumusețea, monumente scumpe, turnate în bronz, suflă în marmură, așezate la răscrucile cele mai importante, cele mai căutate, rămân necușate de ochii trecătorilor, netrezind nici un sentiment în sufletul lor.

Spre cumplită uimire a tuturor, pelerinajul la Badea Mior a pornit odată cu zidarii. Chiar de la bun început, pe când se turnau aceste peste șase sute de trepte, și se făceau greu, căldările cu ciment trebuiau cărate cu brațele până în vârful dealului, martor e doamna Angela Răileanu, inginerul responsabil de turnarea scăriilor și a fundamentului - zic, chiar de la primele bucăți de piatră, de la primele căldări cu ciment au început să vină, de prin toate colțurile Moldovei, admiratorii **Mioriței**.

Și tot vin și vin, fie zi de lucru, fie sâmbătoare, fie vară, fie iarnă, spre marea dezamăgire a celor care, pe de o parte, susțin ideea, iar pe de altă parte, o resping categoric. Până că și azi, o parte din fondatori stau la o parte și se întreabă - cum s-a putut ca ideea unui scriitor prigunit de comuniști, idee îmbrățișată de vechea Uniune a Scriitorilor, proiectată de agrarieni lui Sangheli, cu temelii pusă pe vremea lui Lucinschi, să fie, până la urmă, dusă la bun sfârșit tocmai de comuniștii lui Voronin? Cum s-a putut ca cei trei președinți ai Moldovei să susțină aceeași idee, să semneze același proiect? Cum s-a putut ca partidele, ce nu au ochi să se vadă unul pe altul, să conlucreze până la urmă?!

S-a putut. O dovedește, iată, „Lumânarea Recunoștinței”. Ea vine să ne împace, să pună capăt dezamăgirii ce domnește în Moldova de un deceniu și mai bine. Apoi, dacă, Doamne ferește, îi va veni cuiva în cap să lichideze în Chișinău casele zidite până la revoluție, pentru că, he, cine nu știe că Rusia țarista a fost închisoarea popoarelor; apoi să dăm la pământ casele de pe vremea regatului, pentru că, he, nu știm noi cu ce ochi am fost și suntem văzuți pe malul Dâmboviței; după care să aruncăm în aer ceea ce s-a zidit pe vremea sovieticilor, pentru că, he, nu știm noi ce-i aceea lupta de clasă!

Tot ținând-o așa una și bună, putem rămâne fără capitală, iar acolo unde nu e capitală, nici țară nu e.

Să ne împăcăm odată și odată cu gândul că suntem așa precum ne-a plămădit Cel de Sus. Azi interesele supreme ale statului cer pace și nu nesfârșite încăierări de mahala. Și dacă nu se va putea găsi limbaj comun acolo, la Chișinău, o să-l găsim aici, la Soroca, pe acest vârf de deal. Pentru că „Lumânarea Recunoștinței” este simbolul iubirii și al credinței. Aici se adună și se zidește, de aruncarea pietrelor nici vorbă nu poate fi. Badea Mior este nu numai în afara politicii, el e mai presus de ceea ce se cheamă azi politică. Mă veți întreba, cu cât e mai presus de mâncărimile noastre cotidiene? Cu cele peste șase sute de trepte, care despart malul apelor de vârful piscului.

Drept care, cei ce vin la Soroca, la Badea Mior, sunt rugați să-și lase jos, la poartă, apartenența politică, fie ei de stânga, de dreapta sau centristi. Și ușurel, fără poftă de putere, fără vise de revanșă, să urce scările, pentru că aici, sus, la Badea Mior, nu mai suntem nici bogăți, nici săraci, nici miniștri, nici căruțași, nici academicieni, nici oameni necărturari. Aici suntem cu toții simple ramuri ale veșnicului copac mioritic.

Să le mulțumim deci tuturor celor ce-au participat la înălțarea acestui monument, care cu banul, care cu brațele, care cu ce-a avut și-a putut. În numele trecutului, în numele prezentului, în numele viitorului acestei țări să le mulțumim, pentru că nu e monumentul lui Druță sau al lui Voronin, ci e monumentul nostru, al tuturor, monumentul neamului.

Badea Mior este focul din vatra strămoșească, și azi, când codul genetic al omenescului este pus sub semnul întrebării, când catastrofa spirituală planează peste întregul glob, când aproape un sfert dintre semenii noștri sunt risipiți prin lume, acest loc trebuie păzit cu sfințenie, pentru că, dacă, Doamne ferește, se va stinge, cei plecați pot să nu mai găsească calea revenirii lor.

Slavă Domnului, până una-alta, mai arde. Aici ne vom tot aduna, încoace vom tot veni să-i pomenim pe străbunii care, în vremuri dintre cele mai grele, desculți și dezbrăcați, cu un boț de mămăligă într-un fund de bordei, neșcoliți și neumblați prin lume cum erau, au intuit că un neam poate supraviețui numai în măsura în care va supraviețui sufletul. Iar sufletul lui înseamnă, în primul rând, cuvântul. Și ei, fără a sta mult pe gânduri, luminat de Cel

(continuare în pagina 18)

literatura lumii

de Sus, au adunat silabă la silabă, vers la vers, durere la durere, transmitînd din gură în gură, din generație în generație acel verb scânteietor cu care ne ținem.

Miorița este mesajul pe care ni-l trimite străbunii, este porunca, este blestemul lor, dacă vreți. Ce ne spune azi **Miorița**? Ea ne zice - ară-ți bucățica ta de pământ seamănă-o și crește-ți roada. Mulțumește Domnului pentru ceea ce este al tău, prețuiește ceea ce este al tău, cinstește ceea ce este al tău. Pomul care își caută rădăcinile prin livezi vecine nicidecum nu va ajunge un pom roditor.

Anul trecut a fost anul mare lui nostru domnitor și cărturar Dimitrie Cantemir. Anul de față va fi anul lui Ștefan cel Mare. Cel de-al treilea domnitor al Moldovei, pe care-l vom omagia în fiecare an aici la Scroca, e autorul **Mioriței**.

Ștefan a fost sabia ce ne-a asigurat supraviețuirea în vremuri, Cantemir a fost cartea de căpătâi care ne-a scos în lume, iar Badea Mior a fost sufletul acestui neam înveșnicit în poemul său testamentar.

De acum încolo, pe oriunde ne-ar purta destinele, ne vom tot aduna aici an de an, lângă aceste stânci cenușii ce consen nează mormântul Păstorului-Domnitor. Pen ru că nu era

cuvânt mai presus decât cuvântul lui și nu era adevăr mai presus decât adevărurile sale.

Domnul să păzească aceste văi și aceste dealuri, aceste păduri și aceste ape, această turmă și pe acești păstori. Fie ca Binecuvântarea Celui de Sus să pecetluiască această zi în memoria neamului, și flacăra Recunoștinței să lumineze pururea viața noastră, a tuturor.

27 martie 2004

Epilog

De ziua sfințirii monumentului a fost un timp frumos, cam răcoros, cu cer înnoirat, dar, slavă Domnului, nu a plouat. Ne temeam cu toții de ploaie, că se adunase lume de peste lume...

Seara târziu, la întoarcere, microbuzul nostru era numai cântece. Stropite cu puțin vin și încălzite cu ceva plăcinte, darurile unui bun pădurar de la Chișinău, au prins viață și niște rămășițe de cântece de la Horodiște, Briceni, Verejeni, Baraboi și tot așa până hăt în Țara Mureșului...

Pe la o jumătate de drum a prins a bureza, iar în Chișinău intram cu o ploaie de toată frumusețea. Țărani din moși-strămoși, nouă, atunci când sfârșitul unei munci se pomenește acoperit de o ploaie bună, ne crește inima...

După o zi atât de frământată, încărcată de

impresii, chipuri, împletituri de glasuri, nu-mi puteam afla odihna. Mai spre zori veni o apă care luă cu sine ziua trecută cu tot ce-a fost acolo. Oarecum eliberat, am ațipit, dar nu pe mult. Ceva parcă mă izbi... Trezit pe jumătate, mă pomeneșc într-un câmp sterp de toamnă târzie.

La vreo cincizeci de pași, pe-o coamă de deal, un păstor își făcea rugăciunea. De statură mijlocie, în haină cenușie, ponosită, stătea în genunchi cu fața spre asfințit. Se ruga atât de fierbinte, încât, în genunchi cum era, se aplecase înainte cât putu, cu brațele ridicate. Cu fața nebarbierită, îndreptată către cer, dar nu se auzea nimic - nici cuvânt, nici șoptă, nici suspin... Doamne, mă gândii eu atunci prin toropeala aceea, cât trebuie să trăiești pe lume, cât trebuie să înduri, câtă credință trebuie să ai în suflet pentru a ajunge la această rugă fără cuvinte, când rămân în tot Universul numai două ființe - tu și Cel de Sus...

„Să nu-i pierd chipul!”, mi-am zis.

Sar din pat, aprind lumina, iau o foaie curată...

Deie Domnul ca și voi, după un amar de vreme, să descoperiți acel Duh nepieritor al neamului, fie prin vis ori aievea, pe drumurile întortocheate ale vieții, pentru că mare este Dumnezeu, și nesfârșite sunt minunile Sale...

16 aprilie 2004

vasile romanciuc

Masca

Masca - umbră a unui vis ratat:
ceea ce ți-ai dorit să fii,
dar nu ai fost niciodată;
ceea ce-ți dorești să ajungi,
dar nu vei ajunge nicidecum.

Masca - oglindă în care
transpare nevăzutul din noi
masca - iluzorie împăcare
între este
și mi se pare.

Îngeri melancolici

În curând, vor înflori pomi,
în curând,
pe ramuri vor răsări
stele albe, bine mirositoare -
prin fereastra deschisă a Lii,
îngeri melancolici se uită
cu invidie
cum, jos, pe Pământ,
vine primăvara.

Vis cu mama

Dang-dang, dang-dang,
clopotul bisericii
rostește silabe de-aramă,
trist-luminos și rar.
Îmi povestește despre tine,
cea din ceruri, mamă,
și limba lui necunoscută-o nșteleg
fără dicționar.

Acum, într-o clipă,
de-o viață întreagă aminte ni-aduc.
Simt mâinile tale, mamă, căutându-mă,
ca-n copilărie, să mă alinte ...
Din limba clopotului tradu
cu lacrimi în loc de cuvinte ...

Câtă frunză și iarbă

La război,
armată câtă frunză și iarbă
primăvara.

De la război,
armată câtă frunză și iarbă
toamna.

Papagalul mut

Papagal de-argint,
oglanda
repetă imagini...
Oglanda
îți spune chipul
pe de rost.
Oglanda
știe totul despre este
și nu știe nimic
despre a fost.
Oglanda
îmbătrânește odată cu noi,
de necrezut...
Oglanda,
papagalul mut.

A fost odată...

Arhaismul
își contemplă ridurile
în oglindă:
"Cine ar mai crede acum
că fost-am și eu odată
neologism fercheș, seducător?!"

Păianjenul

N-ai mai pictat demult, maestre -
Încet-încet,
Păianjenul își țese pânza
Pe șevalet.

literatura lumii

Ce-obraznicie, o! din partea
Paingului -
Ar vrea ca să-ți încerci penelul
Pe pânza lui...

Ce ai picta pe ea, maestre,
Ce ai picta?
Un flutur mic, o găză mică?
Le-ar savura...

Ori poate pânza lui subțire-i...
(O fi așa?)
Un chip de a te prinde-n plasă
Pe dumneata?

N-ai mai pictat demult, maestre...
Te-ntrebi, discret,
Ce caută acest păianjen
Pe șevalet?

Un poem care să nu regrete

Pentru fiecare
generație nouă
Eminescu
își rescrie poemele
cu pana Păsării Phoenix.

Carte neatinsă
de intemperii
și intemperanțe.
Carte cu aripi.
Carte cu rădăcini.

Taina cuvintelor sale
se adâncește,
se adâncește,
se adâncește
tocmai atunci când crezi
că o poți dezlega:
să scrii un poem
care să nu regrete
că nu a fost scris
de altcineva.

grete tartler

Putem să ne minunăm când îi auzim pe unii diminuând importanța portofoliului de comisar pentru multilingvism deținut de România.

A susține că acest portofoliu este minor demonstrează lipsă de viziune, poate chiar necunoașterea obiectivului spiritual/idealist al Uniunii Europene. Noul comisar român va avea de jucat în Comisia Europeană unul dintre cele mai nobile roluri: rolul intelectualului care construiește cupola ideologică și arcul armoniei europene.

Sigur că într-o țară încă săracă, portofoliul deținut de Bulgaria („Protecția consumatorului”) pare de invidiat. În realitate, timpul va demonstra că mărunții pași materiali, care oricum vor fi făcuți, sunt mai puțin esențiali decât crearea identității europene. Or, pe lângă amprenta creștinătății, a greco-romanității, pe lângă ideile revoluției franceze și experiențele celor două războaie mondiale, pe lângă omogenizarea intereselor economice și importanța creării instituțiilor europene, a spațiilor administrative și a *acquis*-ului comunitar, una dintre caracteristicile identității europene constă în vorbirea de limbi diverse, majoritar indo-europene.

Coordonarea încercată, după Maastricht, între statele membre, inclusiv în domeniul cultural și educațional, nu a exclus domeniul lingvistic. Dacă o entitate multiculturală ca Uniunea Europeană nu respectă, în munca de zi cu zi, principiile lingvistice egalitariste, e primejduită însăși structura democrației. În tratatul constituțional european se cere „o politică a deplinului respect pentru diversitatea culturală și lingvistică a statelor membre”. Teoretic, diversitatea lingvistică europeană e susținută. Dar, practic, într-o Europă unită, care va ajunge la 30 de membri, ar fi greu să nu se recurgă la lucrul „în grupuri”, un singur reprezentant al grupului expunând, în cele din urmă, la Bruxelles - într-o limbă de circulație - punctul de vedere asupra căruia s-a căzut de acord. Anumite limbi vor fi inevitabil „marginalizate”. Care vor fi consecințele marginalizării unei limbi pentru populația care o vorbește? Va suferi oare, în cele din urmă, democrația?

Există o discrepanță între recomandările oficiale ale UE, așa cum sunt afirmate în tratat, și statul *de facto* al limbilor în cadrul instituțiilor Uniunii Europene. Se discută mereu ierarhia limbilor folosite, ca și evidenta marginalizare a celor mici. Danezii, de pildă, cred că marginalizarea unei limbi duce la diminuarea drepturilor politice și democratice pentru parlamentarii „limbilor mici ale UE”.

Japonezul Yukio Tsuda a pus în circulație două paradigme, azi foarte utilizate: „Difuziunea paradigmei engleze” și „ecologia paradigmei limbajului”. E cunoscut

De ce e important multilingvismul

faptul că engleza s-a impus dintr-o tot mai mare nevoie de utilizare a științei și tehnologiei pentru răspândirea structurilor capitaliste. Comunicarea noilor științe și tehnologii în engleză se făcea majoritar deja în 1978 (peste 50% din jurnalele științifice și tehnologice ale lumii erau publicate în engleză). Dominanța englezei provine, de asemenea, din perioada de modernizare postcolonială - când, în numele dezvoltării, a fost afirmată nevoia de exprimare unificatoare. Alt motiv e frecvența acesteia în comerț, transport, comunicații, datorită poziției SUA, ca mare putere economică, politică și militară.

Alt teoretician, Normand Labrie, consideră că situația lingvistică a Uniunii Europene este extensia logică a statului monolingvistic național. UE a fost alcătuită din state cu o puternică identitate națională, zestre pe care o aduc în Uniune, încercând astfel să creeze o suprastructură după principiul celei naționale. Rezultatul e tendința ca UE să devină la rândul său monolingvă. Birocrațismul comunitar ar trebui să aibă însă alt rol decât cel național (creat pentru menținerea uniformității lingvistice); el a fost creat tocmai ca să permită funcționarea compromisului lingvistic - prin traducere și interpretare.

Definind Europa ca pe o entitate multilingvistică, Louis-Jean Calvet consideră inevitabile „ierarhiile lingvistice” (multilingvism însemnând, în opinia sa, coexistența diferitelor limbi pe o bază transnațională, iar plurilingvism - coexistența limbilor regionale). Calvet face distincție între limbile „mondiale”, vorbite pe mai multe continente (franceza, engleza, spaniola, portugheza), cele „europene”, vorbite în minimum două state din Europa (germana, olandeza, italiana) și „limbile naționale” (daneza, greaca, suedeza, finlandeza). Mai menționează limbile regionale și pe cele ale imigranților. În contextul UE, „superioare ierarhic” sunt limbile cu statut mondial și provenind din țări cu putere economică. Germana și italiana ar avea această ultimă calitate, însă n-au dobândit statut real de „limbi ale lumii” - din lipsa de colonii și influență în aceste colonii (rezultatul pierderii războiului). Situația englezei și francezei a devenit dominantă tocmai din pricina coloniilor și a puterii economice; spaniola însă, deși limbă mondială, nu are, în opinia lui Calvet, suficientă putere economică spre a se impune; la fel, portugheza.

Principiul multilingvismului a devenit operațional în 1958, când patru limbi - franceza, italiana, germana și olandeza - au devenit limbi oficiale și de lucru ale Comunității Europene.

Apoi, includerea altor state a făcut ca numărul limbilor oficiale și de lucru să crească treptat. Poziția dominantă a englezei nu a fost totuși alterată, deși, din punct de vedere al numărului de locuitori, mai

ales după reunificarea Germaniilor și integrarea Austriei în UE în 1995, germana ar fi trebuit să fie cea mai vorbită. După implementarea Tratatului de la Maastricht în 1993, legislația comunității s-a extins - de la probleme economice, agricole și industriale, la teme care nu demult erau percepute ca probleme naționale interne, ba, mai mult, la o mai bună coordonare a problemelor culturale, educaționale și chiar lingvistice dintre statele membre. Atunci a fost convenită inițierea unor programe de educație lingvistică menite să promoveze diversitatea lingvistică a Uniunii prin asigurarea complexității culturale și istorice a UE. Cu aceste programe se recunoaște *existența drepturilor omului și în termeni lingvistici*, dar pe de altă parte - și existența ierarhiilor lingvistice.

Există într-adevăr politici ale acestui domeniu, implementate de UE. De exemplu, programele de schimburi studentești și programe interculturale precum ERASMUS și LINGUA, menite învățării

planeta literelor

altor limbi oficiale ale UE și descoperirii diferitelor culturi ale statelor membre, create pentru a împlini stipulările Tratatului Maastricht privind libera circulație a bunurilor, serviciilor, capitalului și forței de muncă.

Comisia nu are, în reglementările sale interne, vreo referire explicită la multilingvism, cum are Consiliul, dar are responsabilitatea generală de a implementa deciziile politice luate de Consiliul de Miniștri. Serviciile de traducere și interpretare ale Comisiei sunt considerate cele mai impresionante și mai mari din lume. Documentele sunt traduse în una sau mai multe limbi, în funcție de țările cărora le sunt adreseate documentele. Există dificultăți, nu totdeauna ideile sunt redată întocmai, terminologia - în ciuda programelor computerizate - nu e totdeauna exactă. Cel mai puțin se traduce în limbile de mică circulație (în daneză și greacă, aproape deloc). Există temerea că, în timp, aceste limbi naționale vor dobândi statut de limbi regionale, fiind marginalizate în chestiuni europene.

Multitudinea limbilor cunoscute îmbogățește, stimulează creativitatea și fantezia. Cei care doresc și în mileniul următor o Europă cu identitate bine definită nu vor putea să ignore multilingvismul și minoritățile. Buna gestionare a acestei probleme, încredințată României, e chiar esența europenității - și vine ca urmare a faptului laudabil că România și-a dovedit capacitatea de a rezolva în plan intern această problemă.

alina boboc

Radiografia unei societăți bolnave

Teatrul de Comedie din București și-a deschis stagiunea 2006 - 2007 cu spectacolul **Revizorul** de N. V. Gogol (data premierei: 5 octombrie). Scrisă în urmă cu 170 de ani, piesa își păstrează prospețimea în montarea lui Horațiu Mălăele, care îi impune o viziune caricaturală și exactă, surprinzând diformitățile unei societăți corupte, în care mita, într-o varietate de forme, este instituționalizată. Conotația politică este evidentă de la prima și până la ultima replică a primarului, conotație oglindită foarte inspirat și de costume. Atitudinea dictatorială la diverse niveluri este redată explicit de actorii pe care Horațiu Mălăele mizează totul: practic, fără decor și cu o recuzită minimală, ajutat de o muzică adecvată, spectacolul trăiește și convinge.

Actorul care dă greutate spectacolului, cu o interpretare fără cusur, este George Mihăiță, care epuizează fără efort un întreg evantai de mijloace expresive, creând un rol complex și extrem de persuasiv, în toate ipostazele personajului, de la

dictatorul de provincie temut, la omul păcălit de un escroc.

Femeile din familia lui, nevasta și fata, au doza lor de naivitate, dusă până la prostie (interesantă găselnița regizorală cu femeia-marionetă, curtată și admirată). Virginia Mirea face un rol bun, foarte veridic. Delia Seceleanu interpretează poate cel mai interesant rol din ultima vreme, dezvăluind fațete noi ale stilului său, încarnând cu succes un personaj dificil și asimptotic, consemnat de la început și până la sfârșit sub zodia ridicolului.

Se disting Valentin Teodosiu și Ion Chelaru, actori cu experiență, siguri pe rolurile lor; Dragoș Huluba impresionează, ca întotdeauna, printr-o expresivitate specială.

În schimb, opțiunea regizorului pentru Ștefan Bănică în rolul principal nu este cea mai fericită soluție, pentru că, în afara câtorva momente acceptabile, interpretul nu prea știe ce caută pe scenă, situându-se mai tot timpul pe lângă rol, toată expresivitatea lui constând într-o gestică de videoclip.

Munca regizorului cu actorii este evidentă, ceea ce duce la un spectacol coerent; paraverbalul este un element cheie și de succes. Spectacolul este lucrat cu mîgală, are acea simplitate rafinată, cunoaște o

tensiune internă progresivă, până la finalul realizat magistral (cei doi șobolani vasați de primar apărând sub chipuri umane mascate) și merită văzut.

* * *

Distribuția: Ștefan Bănică jr. (Ivan Alexandrovici Hlestakov, funcționar din Petersburg), George Mihăiță (Anton Antonovici Scvoznic - Dmuhanovski, primarul orașului), Virginia Mirea (Ana Andreevna, soția lui), Delia Seceleanu (Maria Antonovna, fiica lui), Valentin Teodosiu (Artemii Filipovici Zemlianica, administratorul spitalului), Ion Chelaru (Ivan Cuzmici Șpekin, dirigintele Poștei), Gheorghe Dănilă (Amnos Feodorovici Liapchin-Tiapchin, judecător), Șerban Georgevici (Luca Luchici

thalia

Hlopov, inspector școlar), Eugen Racoti (Piotr Ivanovici Bobcinski, moșier), Petre Dinuliu (Piotr Ivanovici Dobcinski, moșier), Florin Dobrovici (Negustor evreu), George Grigore (Negustor turc), Cuzin Toma (Negustor grec), Dragoș Huluba (Osip, servitorul lui Hlestakov), Ana Maria Lazăr (Aneta Tihonovna, servitoare în casa primarului), Alexandru Conovaru (Svistunov, polițist), Bogdan Ghiulescu (Un chelner). Regia și adaptarea: Horațiu Mălăele. Scenografia: Lia Manțoc. Muzica: Dorina Crișan Rusu. Traducerea: Sică Alexandrescu și Gabriela Leonte.

dana duma:

Cinematografia românească la Valladolid

În fiecare an, în Spania, se desfășoară Festivalul Internațional de Film de la Valladolid. Criticul de film Dana Duma a participat la actuala ediție și ne-a împărtășit la întoarcerea acasă câteva considerații despre această importantă manifestare, unde Cătălin Mitulescu a câștigat Premiul Tinereții.

Irina Budeanu: Care a fost tema actualei ediții și cum a fost ea structurată?

Dana Duma: Ediția cu numărul 51 a Festivalului de la Valladolid, cel mai longeviv festival de cinema din Spania, s-a desfășurat în toamna aceasta între 20-28 octombrie, propunându-și, ca obiectiv principal, „să celebreze diversitatea cinematografică”. A fost o ediție marcată de încercarea de înnoire, fără ca festivalul să renunțe la opțiunea tradițională pentru filmele care evită standardizarea și strălucirea asigurată de star-system. S-a radicalizat, în secțiunea oficială și în secțiunea „Punct de întâlnire” (un echivalent al secțiunii „Un certain regard” de la Cannes) decizia de a favoriza zonele cinematografice mai puțin cunoscute și de a oferi

doză de minimum patru titluri pe zi. Trebuie spus că, deși se aștepta ca un alt foarte june cineast să câștige Marele Premiu, totuși „Spicul de aur” a fost câștigat de sârbul Goran Paskaljevic cu **Optimiștii**, o comedie neagră despre falsul optimism cultivat cu cinism în vremurile noastre, un film din cinci scheciuri inspirat de romanul **Candide** de Voltaire. Victoria lui Paskaljevic, întărită și de premiul de interpretare acordat actorului său Lazar Ristovski, a confirmat interesul pentru cinematografiile din Estul Europei. Dar premiul acesta a mai demonstrat că nu s-a epuizat interesul față de filmul de autor, universul atât de personal al cineastului fiind cunoscut aici grație filmului său premiat aici în 1995, **Cealaltă Americă** și ciclului omagial dedicat lui un an mai târziu. M-am bucurat că un alt film care mi-a plăcut mult, iranianul **E iarnă** de Rafi Pitts, a câștigat premiul „Spicul de aur” și Premiul cea mai bună imagine. Foarte meritat a fost și Premiul de interpretare feminină, dobândit de americana Laura Linney pentru rolul din filmul australian **Jindabyne** de Ray Lawrence, o dramă de familie declanșată de o dilemă morală, premiată și pentru cea mai bună muzică. Mai merită amintite **Oraș în călduri**, coproducția argentiniano-spaniolă pentru care junele Hernan Gaffet a primit Premiul „Pilar Miro” pentru debut, și filmul elvețian **Domnișoara** de Andrea Staka, câștigătorul Premiului acordat de Juriul FIPRESCI, al presei internaționale.

I.B.: Cum a fost primit filmul lui Mitulescu? Cum a reacționat publicul, dar criticii?

D.D. Participarea românească la Festivalul de la Valladolid în secțiunea „Punct de întâlnire” a adus filmului **Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii** de Cătălin Mitulescu Premiul Tinereții. Trebuie spus că acest juriu format din tineri este deosebit de exigent și de competent. O dovadă este și felul în care și-a motivat opțiunea, apreciind „maniera agreabilă de a povesti, prin destinul unei familii urbane, momentele cele mai obscure din istoria recentă a României, cu o viziune de minunată simplitate”. Nu întâmplător, celălalt premiu acordat de acest juriu, pentru secțiunea oficială, a revenit lui Goran Paskaljevic pentru **Optimiștii**. Nu numai acest premiu, ci și reacția publicului, care a aplaudat filmul, mă fac să cred că filmul lui Mitulescu a fost înțeles așa cum se cuvine de tânăra public spaniol și că el a reușit să transmită emoție. Părerea mi-a fost

confirmată și de reacția presei, mai ales de comentariul apărut în cotidianul „El Norte de Castilla” care aprecia că pelicula evocă ultimele luni ale lui Ceaușescu „fără violență, fără areală și fără a face spectatorul să contemple ceea ce era, desigur, și mai dezagrabil, doar sugerând”. Comentatoarea Maria Aurora Vilorio l-a înțeles pe Mitulescu mai bine decât unii jurnaliști de acasă, înțelegând importanța relatării din punctul de vedere al unui copil și prețuind „universul de personaje amuzante care amintesc uneori din un basm sau de o comedie a lui Frank Capra”.

I.B.: Ce alți cineaști români ai descoperit la Valladolid?

Deși la ora plecării la festival știam că singura prezență românească în program este filmul **Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii**, am avut plăcerea să descopăr la fața locului și alți români implicați în filmele selecționate. Unul este Sorin Drăgoi, semnatul imaginii la unul dintre cele mai bune scurtmetraje din festival, **Ultima călătorie a amiralului**. Îl știam din 1989, când filmul său studentesc, **La bunici**, a făcut o bună impresie la Festivalul de la Costinești. Acum lucrează în Germania și colaborează și la co-producții internaționale ca aceasta, sperând că va colabora și la un film românesc.

Pe celălalt român, Nicolae Nicula, l-am descoperit ca interpret principal în filmul spaniol **Nisip și buzunare**, de Cesar Martinez Herada. În vârstă de 18 ani, el trăiește de mai bine de zece ani în Spania și a fost ales, dintre 300 de candidați, pentru a interpreta rolul unui adolescent care, alături de alți trei, fug de la școală aventurându-se într-o călătorie la mare. Filmul ocolește clișeele despre românii delincvenți, iar personajul lui Nicula e chiar cel mai simpatic. Regizorul declara că el s-a decis să studieze actoria și îi prevede un viitor strălucit. Mi-ar plăcea ca el să devină un nume de rezonanță al ecranului spaniol.

A consemnat
Irina Budeanu

cinema

șanse unor cineaști practic necunoscuți. Nu întâmplător, unul dintre membrii juriului a fost Matias Bizi, cineastul chilian care anul trecut, la numai 26 de ani, câștiga trofeul festivalului „Spicul de aur” cu o peliculă minimalistă, în numai două personaje, **În pat**, titlu care va reprezenta Chile la nominalizările Oscarului pentru film străin. Din juriu au mai făcut parte personalități precum cineastul argentinian Manuel Antin, actrița spaniolă Marina Saura, regizorul mexican Paul Leder, compozitorul hispano-argentinian Lucio Godoy. În afara celor două secțiuni competitive deja amintite, cele peste 200 de filme propuse spectatorilor cu rafinate gusturi cinefice din Valladolid (să nu uităm că este un important centru universitar, cu specializări cinematografice) au fost incluse în secțiunea „Timp de istorie” (a documentarelor de lungmetraj), ciclurile „Spanish Cinema” (o selecție de pelicule spaniole recente), „Satyajit Ray”, „Pedro Olea”, „Jocurile video și cinematograful”, „Cinematograful printre rânduri” (dedicat jurnalistului ca personaj). Un program cu multe atracții, din care eu mi-am ales o

Orică teorie a enunțării nu este decât o teorie a anumitor proprietăți specifice discursului. Imposibilitatea de a cuprinde global fenomenul enunțării printr-o teorie lingvistică rezidă în faptul că orice aspect al realizării sau al enunțării lingvistice nu se produce decât în cadrul discursului. Este evident pentru oricine că enunțarea nu este reperabil decât ca un șir de instanțe discursive.

Deși a jucat rolul unui adevărat pionier în teoria lingvistică a enunțării, Benveniste nu a reușit să impună proiectul său prin care enunțarea ca fiind cea care „pune în mișcare limba printr-un act individual de enunțare”. Ambiția de a se situa la nivelul epistemologic al enunțării nu este motivată decât o teorie a anumitor proprietăți specifice discursului nu vine în contradicție

conexiunea semnelor

cu faptul că enunțarea nu există decât în și prin discurs. Reconstrucția enunțării, ca obiect de cunoaștere, și mărirea progresivă a puterii explicative a unei teorii a enunțării presupune însă o anumită *sistemicitate* a evenimentelor dintr-un discurs. Conceperea lingvisticii enunțării ca având drept obiect „folosirea limbii ... un mecanism total și constant care, într-un fel sau altul, afectează întreaga limbă”, cum spune Benveniste, este corectă. În practică se constată însă că puterea acestei „lingvistici a enunțării” este limitată pentru că este vorba de strategii structurale care, așa cum apar, nu sunt capabile decât de a reconstrui *aspectul indicator* al enunțării. Studiul fragmentelor lingvistice enunțative este conceput de Benveniste ca recuperare a indicilor de *persoană* (raportul eu -tu), a indicilor de *identificare* (tipul *acesta, aici*, etc.) sau a indicilor de *timp sau mod*. O strategie structurală de acest tip nu este decât o sistematizare de suprafață și nu va da niciodată socoteală de reguli implicite în sistemul limbii. Studii recente au scos însă la iveală importanța și puterea de generalizare ale *implicațiilor* enunțării: o teorie capabilă să recupereze caracterul sistematic al enunțării este mult mai puternică decât o strategie care are în vedere fenomene superficiale ca indici de structură de suprafață. Între o ambiție intuitivă prea generoasă și puterea de expansiune a unei teorii este de preferat aceasta din urmă. Puterea de expansiune, prin natura teoriei însăși, nu va avea în vedere decât dimensiunea discursivă a enunțării.

Enunțarea, așa cum a fost definită de

Este posibilă o teorie a enunțării?

mariana ploae-hanganu

Benveniste, ca „*mise en fonctionnement de la langue par un act individuel d'utilisation*” se situează obligatoriu în sfera vorbirii. Și așa se întâmplă și dacă avem în vedere conceptul de *stratificare* saussureană sau pe cel de *performanță* din terminologia chomskyeană.

O teorie lingvistică - ne învață specialiștii din filozofia limbajului - nu are putere de expansiune decât atunci când este motivată epistemologic: o teorie își circumscrie obiectul de studiu, procedând la realizarea unei dihotomii cu referire la o anumită realitate intuitivă. Termenul prioritar al dihotomiei - limbă, competență - sugerează domeniul reconstrucției teoretice, al obiectului gramaticilor. Acest obiect reconstruit totuși nu poate fi considerat ca un subdomeniu al realității originale care este limbajul: obiectul teoretic este condiția de posibilitate a fenomenului global. Limba, competența este peste tot unde se vorbește; ea este prezentă în orice fenomen de limbaj ca o condiție de posibilitate: termenii secundari ai dihotomiilor nu delimitează, cu atât mai puțin, subdomenii ale fenomenului lingvistic global. Termeni ca *lingvistica vorbirii* sau *a performanței*, avansați până de curând, se dovedesc astfel paradoxali pentru că termenul secundar nu desemnează nici un domeniu de cunoaștere; el nu indică nici o legătură între obiectul teoretic și fenomenul real, între limbajul reconstruit și limbajul fenomenal.

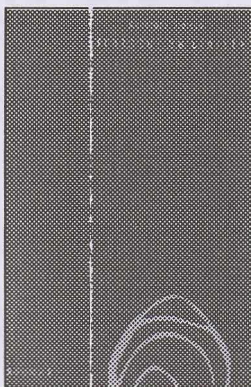
Enunțarea este însă un aspect al limbajului în fenomenalitatea lui; el depinde de puterea de expansiune a teoriei pentru ca ea să devină, în plus, un aspect al limbii sau al competenței. Validitatea acestei demonstrații depinde, bineînțeles, de faptul că dihotomiile, în teoria gramaticală, sunt din punct de vedere epistemologic motivate. Nu este greu să ne convingem de acest lucru dacă vrem să descoperim, trecând peste ezitări și ambiguități, natura teoriilor saussureene sau chomskyene. Saussure ne învață încă de la începutul cursului său de lingvistică generală că „limba este în sine un principiu de clasificare”; totodată că ea este „un obiect bine definit în ansamblul heteroclit de fapte de limbaj” și, în sfârșit, că „limba trebuie să fie luată ca normă pentru toate celelalte manifestări de limbaj”. Prin urmare, limba este pentru Saussure sistemul structural al limbajului, iar sistemul este condiția de posibilitate, norma fenomenului.

Analizând norma chomskyeană a

competenței, descoperim cu ușurință că dihotomia este și acolo motivată epistemologic. *Competența*, definită ca facultate de limbaj, ca o modalitate de cunoaștere a limbii, a unui locutor-interlocutor ideal, este identificată la nivelul sistemului cu *gramatica interiorizată*. Această identificare este posibilă datorită puterii de expansiune remarcabilă a gramaticilor transformationale care sunt adecvate explicațiilor și, în plus, „încorporează măsura propriei lor evaluări” (H. Parret). Folosirea noțiunii de *performanță* în opera lui Chomsky poate da naștere la confuzii: el indică prin performanță fie competența psiho-perceptivă, fie semi-competența lingvistică, înglobând aici efecte stilistice și fraze semi-gramaticale sau chiar ansamblul factorilor legați de contextul enunțării. Nici o inferență din sfera performanței în domeniul gramaticii nu va fi valabilă, ci doar din cea a *competenței lingvistice*. Este vorba de o „eroare de categorie” (*category mistake*), cum o numește Chomsky, de a admite vreun impact al mecanismelor psiho-perceptive ale variațiilor ideolectale și stilistice, ale contextului asupra structurii interne a gramaticii. De aceea, pentru un gramatician, *performanța* nu este ceva informal ca în teoria lui Saussure, ci este ceva empiric, asociativ, taxonomic.

O teorie a limbajului care vrea să reconstruiască condițiile de posibilitate ale fenomenului lingvistic ca o sintaxă a relațiilor gramaticale interne ale limbajului și ca o semantică, având ca trăsătură relația fenomenului lingvistic cu lumea - „cuvintele lucrurilor” - nu se poate baza decât pe o analiză a *enunțului*, lăsând *enunțarea* în afara domeniului teoretic. Aici un ajutor imens aduce epistemologia pentru că, adoptând dihotomizarea fenomenului lingvistic în *enunț / enunțare*, evidențiază faptul că limbajul, devenit obiect de cunoaștere, nu este decât o rețea de relații interne având ca unică funcție aceea de a se referi, într-un izomorfism mai mult sau mai puțin perfect, la structura lumii lucrurilor. Această concepție a născut de altfel *semiotica tridimensională* a lui Charles Morris din care a derivat, ceva mai târziu, *pragmatica*.

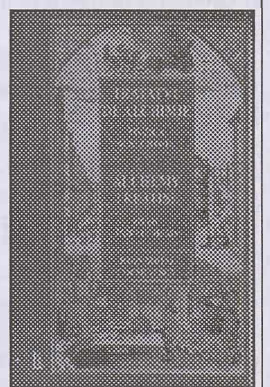
1) **Tratatul de liniște**
(Gheorghe Vidican)
Editura Brumar

2) **Sub geana amurgului**
(Gheorghe Păcurar)
Editura Ardealul

3) **Tratatul de alchimie**
(Ion Mihai Cochinescu),
Editura Libertas

Singurătatea poetului

anghel gâdea

Poate că nimeni nu trebuie învinovățit de singurătatea lui, chit că nu de puține ori este bântuit de tot felul de coșmaruri: i se învâlmășesc în somnul mereu agitat, dar și aievea, figuri hidoase de dușmani și complotatori. Probabil că încă nu s-a retras total din maimuță și mai poartă în ființa lui încă multe atavisme. Poetul autentic pare a fi un simpatic copilăndru, rămas în urma semenilor lui și, uneori, un bălbăit genial. Limba lui, mersul lui, conduita lui sunt și nu sunt, cel mai adesea, ca ale cititorilor săi. Cu... „Desigur, desigur și bine-nțeles/ Nu este sigur și nu are-nțeles“, un fel de poem testament, Nichita Stănescu definea tragic și ideal locul său printre semeni.

După ce s-a inventat scrisul, tiparul, gazeta și cartea, scriitorul dăruit cu har (poet, prozator sau dramaturg) a pășit în rândul alfabetizaților

creatorul în oglindă

tot bântuit de singurătate: „Singur, singur, singur/ Într-un han, departe./ Doarme și hangiul/ Zărilor-s deșarte./ Singur, singur, singur“ (G. Bacovia). Strigătu acestui genial poet, foarte drag mie, e cutremurător de sincer; și, înțeleg eu, peste aproape trei sferturi de veac de când l-a pus pe hârtie, ne bîntuie neconștient pe toți cei care încercăm să-l ajungem din urmă.

Trăiesc, asumându-mi destinul, într-o provincie care mi se pare, din nefericire, tot „pustie“, dar care nu e, cum credea însinguratul și nefericitul poet, chiar un deșert cultural. Se face și aici „cultură“ pe hârtie, adică se scrie mai ales poezie, dar și proză și teatru, se editează reviste, multe ziare, chiar cărți, dar pentru cine? Provincialismul, sub haina unei inepte și totale indiferențe, se lăfăie fără simțul ridicolului; șefii de gazete, care se citesc doar pe ei înșiși, se premiază unii pe alții de la an la an. Nici prin alte părți faptele nu stau altfel. Un critic literar, redactor al unei publicații bucureștene, este blagoslovit cu tot felul de premii și distincții. Mă frec la ochi când îl văd premiat de către toate juriile din plâpânda și tot mai necitita noastră literatură. El a devenit premiant de profesie, dar bunul-simț camaradesc nu-l îndeamnă să pună mâna pe telefon și să le spună obedienților săi confrăți: „Opriți-vă! M-ați sufocat cu premiile și distincțiile voastre. Mai sunt și alți confrăți care merită să fie scoși în față mai mult decât mine!“ Nu. Derizoriul nostru conjunctural îl ține de decenii într-o totală stare de tîmpă euforie. Un țuțar de-al lui scria cu ani în urmă că mult premiatul critic ar trebui să fie tradus și în alte limbi. Revista pe care o direcționează combate însă aproape săptămânal, sub semnul celei mai pure și înalte morale, mârșăviile conaționalilor noștri, dar mai puțin sau aproape deloc pe cele din breasla scriitorilor. Gloria lui, mizeră și mult închipuită de aproape o jumătate de veac, este întreținută și de către alți ipocriți mistificatori, șefi și șefuși de gazete provinciale. „Dacă îl înălțăm pe el, cred ei, vom fi și noi acolo sus“.

Toate articolele scrise fie la comandă, fie sub semnul cumetriei nu fac decât să-antipatizeze în fața cititorilor onești și inițiat Amestecul vulgar al valorilor autentice cu cele fals întreținute prin ramolite jurii în care își freacă umerii și coatele cu toți culturnicii care au ocupat posturi și funcții și sub Ceaușescu nu-l deranjează. Ba, dimpotrivă! El înmânează premii și este premiat, continuând de fapt stăru de lucruri petrecute în regimul trecut. Nu deranjează că un foarte înzestrat prozator, care conduce cea mai citită publicație literară din țară nu este invitat la Festivalul „Zile și Nopti de Literatură“ - 2006. Îl incomodează desigur vecinătatea valorilor autentice și unanim recunoscute. El a devenit chiar colecționar de premii; la fiecare sfârșit de an sau pe la tot felul de festivaluri zise de „creație“, îi văd numele premiat de reviste, asociații de scriitori și multe alte instituții care dau premii și medalii. Dar, compătîmîndu-l sincer, mă întreb: Ce face, Doamne-Dumnezeule, cu ele, sărmanul? Răspunsul mi-l dă, a lehamite, un amic. „I le pune nevestei în poală, căci și ea s-a visat de o viață scriitoare, dar n-a scris nimic până acum. E sterilă ca multe alte neveste de critici literari“.

Poetul însă, poetul autentic, ignorat de critic și ale cărui versuri le memorează școlarii și soldații în termen, când va fi premiat?

Poetul dăruit cu talent de la Dumnezeu scrie, doar scrie și nu-l interesează premiile de niciun fel. Viețuiește împăcat cu singurătatea lui, colocatară credincioasă, și nu-l deranjează câtuși de puțin starea de anonim. E un ins din mulțime înzestrat cu har pentru alții: „Mulțimea anonimă se va avea-n vedere“ i-a prezis strălucitul său înaintaș, cam sceptic. Și totuși, cine îl va avea... „în vedere?“ „Desigur, desigur și bine-nțeles“ că cititorii de literatură scrisă cu talent și care-i populează hăul singurătății și nu criticii literari care îl înhumează în ôpurile lor masive și indigeste

Ecrarul vopsit al conștiinței:

Mona „Minciună“ Muscă

(urmărire din pagina 2)

CNSAS-ului, și are, pe acest plan, dreptate. Dar nu peritru a trece din planul legii juridice, în sfârșit, în acela, fundamental diferit, și singurul imuabil, al legii murale, evoluând astfel, uman, hominizant, de la drept (simplă convenție oricând modificabilă, revizibilă) la dreptate. Nu! Nici pomeneală! Ce, e fraieră? Mona „Minciună“ Muscă știe prea bine, din proprie experiență și din instinct bine cultivat, cum merg lucrurile în România, și nu vrea să-și salveze (decât de formă) *oncarea*, ci *cariera publică*, pe care, în condițiile politicii românești și a vieții intime și publice din România, o simte, pe bună dreptate, irezistibilă, motivată fiind de *audiența profundă* (mai presus de televiziune) de care se bucură „informal“, în rândurile populației autohtone indiferente, pentru care *minciuna* și *corupția* reprezintă modul tradițional de a fi, de a gândi, de a simți: de a „lega“ societatea, cu sine însuși și cu ceilalți. Suntem atât de obișnuiți, până la resort, până la reflex, până la mecanism, cu *minciuna interioară*, cu *non-mediarea* și *compartimentarea*, „apartamentizarea“ lăuntrică, cu consumul pur exterior de transparență și de comunicare prin televiziune, „bielă-manivelă“ cu vopsirea și cu obturarea *ecranelor interioare*, cu „exter-

nalizarea“ non-comunicării cu sine sub formă de hipercomunicare-bavardaj „socializant“, încât nimic, nicio alarmă, niciun semnal, niciun stimul interior spontan nu ne mai trezește să ne atragă atenția: da, cineva atât de intim *reprezentativ*, din punctul de vedere al clivării și al „uitării“ propriilor minciuni, al ecranării fondatoare de sine precum Mona „Minciună“ Muscă poate și chiar trebuie să câștige, cu legea *formală* în mână, împotriva legii „informale“, supranumite „morale“, de coeziune, de aderență umană - dar, după aceea, acesta și trebuind să fie, de fapt, scopul, să se retragă. Să recurgă la legea dreptului pentru a întări și a asigura domnia legii dreptății. Nu pentru a *persista*, ca model și îndemn, în viața publică, încarnând simbolic minciuna constitutivă a „audienței“, ci, dimpotrivă, tocmai pentru a putea să se retragă demn, în asceză, încercând să-și recucerească, să-și reconstruiască („tricotând“, la nevoie) *transparența la sine*, comunicarea interioară. De-asta se simte atât de bine și are atâta succes doamna „Minciună“ Muscă în media: pentru că pentru ea comunicarea a devenit exclusiv una *exterioară*.

Omul, iată, se poate modifica singur genetic, inhibând nu cine știe ce temeuri și porunci transcendente adânc sădite, ci biete *sinapse*, simpli „neurotransmițători“, și nu pentru a se *adapta pasiv* la un mediu ostil - aceasta este marea minciună, științific-filosofică, care le

face posibile pe toate celelalte -, ci, parodic, stărpit nietzscheean, pentru a-i obliga pe ceilalți să se *adapteze la el*.

Spectacolul „Mona Muscă“, care ni se arată, dar pe care preferăm să nu îl vedem, este acela al unui *experiment științific neuronal*. Nu de psihologie e vorba, psihologia este o capcană, un alibi ideologic inventat, o „tehnică“ de autoîntreținere prin automintire la fel ca media, ci de *fiziologie*, așa cum bine gândeau moraliștii clasici: *tărele sufletești modifică soma*.

Infinită este, iată, și din proprie inițiativă, activ, *plasticitatea* umană. Iar asupritorii, invadatorii, împalatorii, torționarii sunt de ajuns doar ca *stimul* și ca „acoperire“ pentru ceea ce, sub povara stațiunii verticale, ardem de nerăbdare să facem noi înșine cu (din) noi înșine.

E mai plăcut să te bălăcești, să stai întins (...A nu face nimic este prima și cea mai puternică pasiune a omului după aceea de a se conserva“: Rousseau) și să te uiți la televizorul exterior (creier extras).

Nu ne rămâne decât să ne recunoaștem în „Mona Muscă“ și să ne identificăm cu ea. Ea, singurul nostru model viabil, de „mari români la televizor“.

„Mona Muscă“ este un rol. Cu toții jindim să-l interpretăm public, îl repetăm în baie, dar nu toți. firește, vom fi la fel de talentați. Ne străduim însă!

Închideți ochii! Deschideți televizorul! Începe serialul preferat al românilor: „Mona Muscă“. Poate ne vine și nouă rândul la rol! Poate ne vedem pe noi înșine!

Mircea Ioan Casimcea și drumurile sale

adrian Țion

Deși a fost remarcat și publicat încă din 1969 de Fănuș Neagu în revista *Luceafărul*, adevărata a înținare literară a lui Mircea Ioan Casimcea se produce după 1990, când începe să practice o publicistică alertă și convingătoare în presa literară națională și să tipărească volum după volum. Prozele lui scurte, destul de ermetice, de factură modernă, aproape, din volumul *Întâmplări la Calosta* (1999), vorbesc despre un teritoriu imaginar luat în considerare cu mult aplomb și nobilă cucernicie a

Casimcea - 70

scrierilor, a povestirii și a invenției împinse până la limitele realului. Saltu său în fantastic este previzibil, iminent. O neiniște amânată, menținută în stare latentă sub așezarea parabolei nevinovate. Întârzierea ieșirii sale în lume se datorează, printre altele, și gustului ascuțit pentru ironic și bizar, promovat în *Colona* (1982), alături de configurarea unui teritoriu concentraționar, ingerințe în total dezacord cu "realismul socialist" la putere în acea vreme. Moda realismului magic latino-american importat la un moment dat nu a ajuns să-i legitimizeze demersul în cazul său, deși în altele a făcut școală. Când așa-zisul realism magic a încetat să mai fie o modă și un model pentru nouzeciști, Mircea Ioan Casimcea s-a instalat confortabil în "machina dezlănțuită" a plâsmuitorului de fantezie și a purces hotărât în întâmpinarea propriilor fantasmă. Kilometrii parcurși au devenit "călătorii nemaiauzite" într-un univers fantasmagoric, presărat cu uimitoare surprize.

De altfel, călătoria e un motiv epic recurent în

scrierile lui Mircea Ioan Casimcea. Atât în prozele sale scurte și dense, cât și în romanele pline de bizare arborescente, subtil construite și manevrate, sau în povestirile destinate adolescenților. De la simpla aventură de junețe până la misterul existențial, peste tot funcția călătoriei, a drumului este asociată cu inițierea, cu taina cunoașterii, cu intrarea

într-o lume a misterele și a nedeterminărilor cauzale. E drumul preluat din basm, presărat cu praguri de inițiere pentru eroi, transpus într-o atmosferă de legendă sticloasă, agrementată cu picanterii imagistice de extracție urmuziană ce vizează absurdul sau grotescul, original asamblate în miezul povestirii.

Venit din Dobrogea natală într-un oraș de la poalele Apusenilor, prozatorul ajuns azi la o vârstă respectabilă, a adus cu sine mitologia populară a ținuturilor copilăriei, revărsând-o cu dezinvoltură peste structurile oarecum rigide ale prozei

ardelenesti de factură încă tradiționalistă. Rezultatul este "o demonstrație, oarecum ostentativă, de fantezie debordantă, precum și de o surprinzătoare ingeniozitate în valorizarea unor elemente din mitologia clasică sau din folclorul românesc" (Petru Poantă). Cele două spații culturale îmbogățesc alternativ universul prozastic al autorului *Oamenilor în tren* (1997) cu elemente din trecutul cosmopolit al Dobrogei sau cu trașante obediențe față de citadinismul provincial. În cărțile care au urmat, această joncțiune e și mai pregnantă. Aparent aleatoriu, jocul fantazării se revendică de la substanța acestor izvoare. În proza *Întoarcerea junilor cerbi* din volumul *La nunta moșilor* (2001), liantul dintre real și fantastic este făcut prin evocarea "mocăniței" care înaintea pe drumul de fier spre ținuturi învăluite în legendă, unde flăcăii așteaptă inițierea din "noaptea șoimanelor". Drumul străbătut pornește dintr-un prezumtiv prezent, trece prin evocarea duioasă a unor aspecte intrate incidental în umbra trecutului, pentru a se instala cu drepturi depline în lumina statornică a mitului construit. Este nostalgia după trenulețul moșilor, combinată cu extrapolarea unor aspecte populare locale, ceea ce subliniază disponibilitatea autorului de a se adapta la forme culturale noi și de a prelucra simbolistica drumului într-o manieră proprie. De multe ori, drumul e o formă de exorcism la îndemâna eroilor preocupați să-și definească rostul și locul lor în lume, dependența față de grupul social care le-a marcat existența.

Structura barocă a scrierilor lui Mircea Ioan Casimcea adună planurile acțiunii într-o rețea de drumuri cu sclipiri magice evidențiate mai cu seamă în romanul de mici dimensiuni *Amintiri închipuite* (2005). Traectoria acestor drumuri e bizară, incitantă, întortocheată, ca și destinele personajelor galopând spre ele însele într-o cursă de autocunoaștere măsurată ca atare. Universul structurat în culorile curcubeului e realizat într-un limbaj pitoresc ce valorifică deopotrivă turcismele și ardelenismele, prinse într-un lanț al expresivității neostentative, dar funcționale.

Cât de ardelean sau cât de dobrogean este Mircea Ioan Casimcea în prozele sale? Să-i întrebăm cărțile, deși acest lucru nu are o importanță deosebită. Mai important pentru cititor este drumul spre descoperirea universului de semnificații ființând original și trainic în ficțiunile sale.

Corina Bura

La începutul lunii noiembrie, Ministerul Culturii și Cultelor, împreună cu SRR, SRV și Primăria Municipiului București, în calitate de coproduători, au lansat primul anunț public privitor la desfășurarea celei de a XVIII-a ediții a Festivalului și Concursului Internațional „George Enescu”, 1-23 septembrie 2007. Pe lângă prezența neobositului Ioan Holender, director artistic, viitorul festival are atașat și un comitet a cărui componență înglobează nume cunoscute ale vieții muzicale românești. Structura manifestărilor artistice aduce câteva elemente noi, ele fiind grupate în serii precum: „Creația contemporană românească”, în care regăsim autori și lucrări întâlnite și în programele săptămânii Muzicii Contemporane”, Festivalului „Proiect”, „Archaeus” (prime audiții absolute doar în ansamblul „Hyperion” condus de Iancu Dumitrescu), „Dimineți de muzică eșciană” (sonată pentru pian, vioară, violoncel, lied, cvartet, cvintet, destul de „expediate” datorită orei și orarului foarte încărcat pentru anumite zile), „Recitaluri și concerte de muzică de cameră” (ne întrebăm de ce au fost încadrate în acest pachet „Vox Maris”/Enescu și Cantata Profana, Bartók sau *Metamorphosen* AV 142, Richard Strauss), „Mari orchestre ale lumii”: Paris/Eschenbach, Oslo/J. Pekka - Saraste, „Toscanini”/Maazel, Dresda/R. Frubelick de Burgos, Orchestra Națională Rusi/Dutoit-Mandea, Rotterdam/Gergiev, London/Sir Colin Davis-

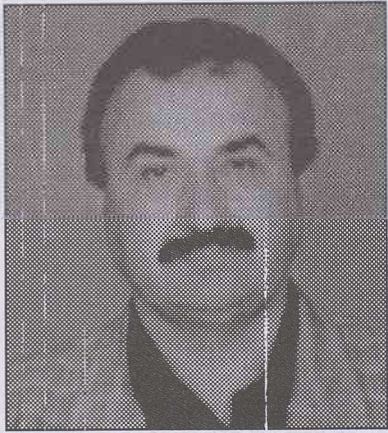
Semnal

Andreescu, München/Ion Marin și, bineînțeles, nu în ultimul rând, Orchestra Filarmonică și a Radioului din București, toate cu câte două concerte și programe diferite. Pentru concertele „de la miezul nopții”, experiența pozitivă de la edițiile precedente a determinat orientarea ciclului spre muzica barocă, încredințat(ă) ansamblurilor „Europa Galante”, „La Capella Reial de Catalunya”, „Münchener Bachsolisten”, „Freiburger Barok Orchester”, Orchestra de Cameră „George Enescu”. Sala Teatrului Național va găzdui trupa Companiei de Balet „Bejart”, iar Opera Națională va „produce” *Carmen* (Bizet) și *Traviata* (Verdi). Marele perdant: *Oedip de Enescu*! Soliștii străini sunt pianști și violoniști renumiți (Kissin, Berezovski, Argerich, Lischenko, Nelson Freire ș.a.), respectiv Zukerman, Vengerov, Mullova, Kavakos etc.), dar ceea ce frapază la un studiu chiar superficial este prezența masivă a vocilor, o eternă pasiune a lui I. Holender. Concertul de deschidere aduce o suită de cântăreți români care și-au împlinit destinul pe marile scene ale lumii, ceea ce este de la sine înțeles, deoarece România a avut întotdeauna voci foarte bune, urmând lied românesc, două seri corale (Antifonia - Madrigal și Corul Academic Radio, cu un program evasiv religios), lucrările vocal-simfonice amintite și *Mass* de Bernstein (deja audiată în iunie la Filarmonică), Manuel De Falla *La vida breve*, dramă lirică (în concert) și Mahler, *Simfonia a VIII-a*, la care participă, pe lângă soliști și corul MDR Radio Leipzig, Carl Orff „Carmina Burana”, iar ansamblurile baroce abundă în tenori, contratenori, soprane și bași. Orchestrele simfonice străine au optat pentru repertoriul deja clasic, rețete ale unui succes sigur.

Colaborările cu media europeană au rămas cam aceleași, s-a renunțat însă la o prezență mai substanțială a unor reprezentanți de specialitate din presa străină, în ideea că marile orchestre pot fi auzite și la ei acasă. Ciudat punct de vedere în contextul în care creației contemporane românești i s-a încredințat o felie mare din festival și tocmai aceasta ar fi avut nevoie de o mediatizare agresivă. Interpreții români stabiliți peste granițe au reușit să dezvolte unele proiecte prin care să elibereze reala valoare a Orfeului Moldav, care, în mentalitatea îngustă și spiritul puțin cultivat al unui public (EU!), este redusă la *Rapsodii* sau la eticheta de „gypsy music”. Astfel, a apărut la casa de discuri Hanssler Classic CD Label Radio Bremen primul CD (vol. I) dintr-un World Premier CD Project, *The entire Violin&Piano Repertoire*, în interpretarea lui

muzică

Remus Azoitei - vioară și Eduard Stan - pian. Acest semnal - CD-ul va fi lansat și distribuit în întreaga lume în decembrie a.c. - cuprinde *Impresii din copilărie* (1940), *Sonata a II-a* (1899) și mai puțin cunoscuta sonată *Torso* (1911), numită astfel pentru faptul că există scrisă doar o singură mișcare. Față de ultimele două sonate, unde există interpretarea istorică Enescu/Lipatti și presiunea acestei prețioase tradiții este o realitate pe care duourile nu au cum să o ocolească, *Sonata Torso*, intrată în circuit cam de 20 de ani, este suprafața sonoră ce arată preocuparea enesciană pentru acel „în caracter românesc”, iar pentru interpret unica ocazie de a accede la acest univers prin înțelegere, fantezie și poetică personală; tocmai această calitate, pe lângă cea excepțională din punct de vedere tehnic, face acest disc atât de special.

ioan Iascu

Valea Jiului între dezolare și speranță

De curând am vizionat la postul TVR 1 un reportaj-anchetă despre Valea Jiului, despre modul cum se chelesc, pe alte căi și în alte scopuri, „banii minerilor“, altfel spus: bani care ar trebui să alimenteze niște investiții normale, corecte, eficiente și nu alinteză... Un reportaj destul de confuz, prost regizat, cu o greșită alegere a interlocutorilor. Partea de investigație propriu-zisă era și ea greșit concepută. Iată, mi-am zis fără să fiu surprins, încă un exemplu de poncif, de cădere în clișeele care au acaparat imaginea Văii Jiului în ultimii 16 ani: mineriade, n. anipulare, concedieri și închideri de mine, fonduri care nu ajung unde trebuie, tristețe, m. zerie, dezolare. Desigur, n. mic din toate acestea nu este străin de Valea Jiului. Însă ceea ce n. ar fi surprins plăcut ar fi fost încercarea de a arăta și fațetele frumoase ale lucrurilor ori de a căuta, prin chestionarea unor interlocutori mai inteligenți, mai onești și nu neapărat „l. ați de-a gata“, niște soluții la starea de fapt aproape dezastruoasă. Cel puțin așa reținea din ce „se dădea pe post“. Dar ce să aștepti de la un reportaj de serviciu făcut în fugă de niște neprofesioniști?

În orice caz, nimic din ceea ce s-a dezbătut cu prilejul colocviului *Imagina Văii Jiului între clișee și realitate*, organizat la sfârșitul lunii octombrie de Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Craiova, Primăria municipiului Petroșani și Sindicatul iber al Exploatarii Miniere Livezeni. Au participat scriitorii Gabriel Chifu (secretar al Uniunii Scriitorilor din România), Marian Boboc (redactor-șef al publicației săptămânale *Oracul* din Petroșani), Ioan Iascu (din partea Comitetului de Conducere al Filialei Craiova a U.S.R.), Dumitru Augustin Doman, Adrian Suciuc, Alex. Potcoavă, Ion și Mihai Barbu, profesori ai Universității Tehnice din Petroșani, membri ai cenaclului *Boema*, ziariști. Discuțiile neconvenționale întreținute de cei prezenți au căutat să reliefeze din ce pricină apăsă asupra Văii Jiului, până astăzi, o imagine negativă, accentuată de cele cinci mineriade d.n 1990-1991 și 1999, dar și de monoindustria cărbunelui, de izolaționism și de închistare, de puținătatea și de proasta administrare a fondurilor destinate să reabiliteze zona, de indiferență și de prejudecățile celor care nu locuiesc acolo. S-a vorbit de adevăratul specific al Văii Jiului, un paradox în felul său, care provine din conviețuirea contrastantă a minerilor și a băștinașilor (momârlani, de fapt crescători de animale tipici pentru regiunea montană a Ardealului de

sud sau a Novacilor Gorjului), cu alte cuvinte un contrast între industrializare și economie tradițională, între modernizare și conservatorism, între fluctuație și sedentarism. Valea Jiului s-a schimbat radical, ieșind din patriarhal, în perioada 1860-1900, odată cu deschiderea exploataților miniere înșirate pe firul celor două Jiuri, de la Cimpa și Lonea, în est, până la Uricani și Câmpu lui Neag, în vest. Odată cu aceasta, din toate colțurile Imperiului Austro-Ungar a venit forță de muncă, astfel încât au apărut așezările urbane de tip minier, cu coloniile lor polietnice, așa cum scrie și Ion D. Sîrbu în multe din cărțile sale. Alături de românii momârlani, îmbrăcați în port național asemănător cu al oierilor sibieni, a apărut o populație pestriță îmbrăcată nemțește: maghiari, germani, cehi, slovaci, polonezi, croați, bosniaci, ba chiar italieni. Bineînțeles, și românii ardeleni. Până azi, un cartier vechi din partea de nord a Petroșaniului se numește Praga, iar altul, situat între Petroșani și Petrila, Bosnia Veche. Noi schimbări s-au produs între cele două războaie mondiale, când societățile de exploatare a cărbunelui au fost preluate de patroni români, în special de orientare liberală.

Venirea comuniștilor la putere a marcat și ea istoria Văii Jiului. Au apărut noi mine (prima fiind Uricani, apoi Paroșeni, Livezeni,

adâncește. Este, de fapt, realitatea dură care contează mai mult decât orice clișeu. Atunci de ce să mai discutăm despre clișee? Pentru simplul fapt că ele sunt obstacole în calea revigorării zonei. Cine vine să investească în Valea Jiului, care are un renume atât de prost? Este o întrebare retorică pe care și-o pun mereu unii și alții, mai ales localnicii. Ce-i de făcut? O logistică mecanică ne spune că trebuie înlocuite clișeele vechi, defavorabile, negative, cu altă imagine, opusă celei vechi. Un clișeu negativ va fi înlocuit de unul pozitiv. Însă, pentru a reuși, trebuie înlocuite realitățile sumbre cu altele benigne, fiindcă orice imagine autentică se bazează pe realitate; altminteri este vorba de fardarea realității, așa cum propaganda „noii democrații originale“ a încercat să procedeze de atâtea ori. Trebuie scoase în relief părțile bune: potențialul turistic și uman, celelalte resurse naturale, inclusiv cele utile microfermelor de animale. Trebuie atrase fonduri din toate părțile: europene, guvernamentale, locale, private, trebuie mereu stimulată inițiativa particulară, iar mentalitatea oamenilor - descurajare, delăsare, indiferență ori neîncredere - trebuie schimbată. Trebuie reabiliteate ca obiective turistice chiar minele dezafectate, trebuie puse în valoare tradițiile și folclorul locului, ocupațiile tradiționale, între care păstoritul montan se află

fonturi în fronturi

Valea de Brazi, Petrila-Sud etc.), sau au fost redeschise altele (Vulcan, Dâlja). Migrația muncitorilor se derula acum între provinciile istorice ale României: în special moldoveni, dar și olteni, maramureșeni, ardeleni au „invadat“ Valea Jiului, în speranța unor câștiguri mari. Propaganda oficială de partid pretindea că fosta Vale a Plângerii s-a transformat în Valea Fericii, într-atâta se trăia de bine de pe urma muncii în subteran. Nimic despre munca grea, despre lipsa de mecanizare, despre poluare, despre monoindustrie, despre neglijarea celorlalți locuitori. Mineritul însemna totul, iar minerii reprezentau „detașamentul de avangardă al clasei muncitoare“. Se prea poate ca, în subconștient, să le fi vibrat insinuant acest slogan când s-au lăsat ei duși la mineriade. În orice caz, în ciuda solidarității și a bravurii lor, ba poate tocmai de aceea, minerii s-au dovedit a fi o masă ușor de manipulat.

Odată cu mineriadele, a fost „forțat“ ultimul clișeu defavorizant al imaginii Văii Jiului. Pentru scurt timp (1990-1996), minerii au dus-o bine, dar în mod vinovat, fiind un fel de „clasă“ privilegiată a primului regim Iliescu. Au început apoi disponibilizările, au urmat închiderile de mine. Astăzi minele Valea de Brazi, Petrila-Sud, Dâlja și Aninoasa, ca și preparațiile de cărbune (cu o singură excepție: Coroiești-Vulcan) nu mai există. Vor avea și alte unități miniere aceeași soartă. Criza economică și socială a zonei se

pe primul plan. Comunitățile locale, primăriile și consiliile orașelor, Universitatea Tehnică Petroșani, sindicatele miniere, patronatele, organizațiile neguvernamentale trebuie să comunice și să concluzeze strâns pentru schimbarea la față a Văii Jiului. O mai bună și frecventă mediatizare pe plan local și central ar fi binevenită. Rolul participativ al *mass media* trebuie să se facă mai bine simțit. În fine, trebuie lucrat frontal - soluții s-ar găsi, ar mai trebui și mijloace: financiare, logistice și socio-umane - pentru a schimba imaginea și realitățile Văii Jiului. Acestea și multe altele au fost ideile și opiniile vehiculate cu ocazia colocviului amintit, care a fost întregit de sărbătorirea celei de a o sută apariții a săptămânalului *Oracul*, de un spectacol-recital al elevilor de la Liceul de Informatică Petroșani pe versuri extrase din antologia poeziei roșii alcătuită de Eugen Negrici, de lansarea antologiei literare *Valea scrierii* (realizator Marian Boboc) și de proiecția unor excelente *slide-show*-uri al căror autor este cunoscutul grafician Ion Barbu, de loc din Petrila.

Cu promisiunea că astfel de tentative de zgâlțâire a inertiilor de tot felul vor mai fi puse la cale, că fiecare va lupta cu tragere de inimă, în felul său, la locul de muncă și de... inițiativă ca să schimbe ceva în bine, să sperăm deci în prefaceri pozitive. Oare nu am început să bat câmpii?

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.